

آلمان

مختصر مفید

تألیف محمد مفید مستوفی یزدی - به اهتمام دکتر سیف‌الدین نجم آبادی

Mohtasar- e Mofid des Mohammad Mofid Mostoufi.

Von Seyfeddin Najmabadi Wiesbaden, Dr. Ludwig Reichert.

1989-1991

پس از معرفیهای دو فهرست نگار نامور شارل ریو و کارل استوری از نسخهٔ مختصر مفید نخستین کسی که معرفی بهتر از آن کتاب منتشر کرد و بخشی از کتاب را هم بدان ملحق ساخت دوست دیرین ایران‌شناسم ژان اوین فرانسوی است که مقاله‌اش به زبان فرانسه در فرهنگ ایران زمین (جلد ششم) به چاپ رسیده است و من از خواندن آن مقاله بود که کتاب مذکور را شناختم و در مقدمهٔ جامع مفیدی که تألیف دیگر مؤلف همان کتاب است (من آن را چاپ کرده‌ام) مختصر مفید را در زبان فارسی معرفی کرده‌ام.

اینک دوست ما آقای دکتر سیف‌الدین نجم آبادی استاد پیشین دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه تهران متن مختصر مفید را از روی نسخهٔ موزهٔ بریتانیا به خط خویش استنساخ و بطور عکسی چاپ کرده و با فشار اعلام در دسترس علاقه‌مندان قرار داده است و ارزش مندی زحمت اوست که استفاده کردن از آن متن جغرافیایی دورهٔ صفوی را برای ما میسر ساخته است. پس مناسبت دارد بطور مثال بعضی ملاحظات تصحیحی نسبت به متن در اینجا گفته شود:

ص ۴: ظ: اکراد بانه است و هیانه درست نیست (و ص ۱۷۸)

ص ۸۹: ج: جورباره قطعاً جوی باره (جویباره) است.

ص ۹۷: ده: ده براهه قطعاً ده فراغه است.

ص ۱۰۸: تیمور جانی نیست مگر همان تیمور کنونی نزدیک محلات.

ص ۱۱۹: سنجاس و سه‌رورد قطعاً سنجاس و سه‌رورد است که هنوز هر دو آبادی نزدیک سلطانیه موجود است.

ص ۱۳۶: کرخ کره رود قطعاً کرخ کره رود است. کچسو شاید کچوست.

ص ۱۳۸: ح: حویج غلط و خونج (خانه) درست است. اسم قدیم کاغذکنان.

ص ۱۴۵: شکل دره است نه شکلدره (نزدیک قزوین).

ص ۱۵۰: ۱۱: بنامبرد درست است به جای بنام ایزد.

ص ۱۶۴: ۸: باجروان درست است به جای باجردان (و ص ۱۸۶)

ص ۱۷۳: ۱۷۳: ظاهراً رود آور و دزمارست به جای در آورد و درما.

ص ۱۷۶: ۷: دو آبادی گلنبر و کلنبر در خطهٔ اران و آذربایجان هست که نامشان شباهت صوری با کلنبر

مذکور در چاپ آقای نجم آبادی دارد.

ص ۱۹۱: ۴: ظاهراً نیه درست است به جای نینه. نیه و بندان اکنون هم برجای‌اند.

ص ۲۱۲: ۳: جهان ارغیان درست است به جای جهان ارغنان و خوشف به جای حوسف.

- ص ۲۱۷: رمشخه ظاهراً تصحیفی است از رشخوار.
- ص ۲۱۸: باید زادگان همان زادگان کنونی باشد.
- ص ۲۲۲: طپس سینا غلط و طیس سینان درست است.
- ص ۲۲۲: طرشه ظاهراً تصحیف طرثیث یا طرشیزست.
- ص ۲۷۲: سوقی الاهواز درست است به جای سون الاهواز.
- ص ۳۰۹: ظاهراً نویم تصحیف فریم است.
- ص ۳۲۳: گلبار باید کلباد نزدیک ساری باشد.
- ص ۳۳۲: قطعاً مراد از مینا بندر میناب است و منوحا صورت غلطی است از منوجان (وص ۳۵۶).
- ص ۳۴۰: نویبجان باید همان نو بجان باشد (و ص ۳۵۱).
- ص ۳۴۸: جراس همان جراث / گراث است.
- ص ۳۵۳: قطعاً پیاز که با انار آمده همان آبادی است که امروز بیاض می‌نویسند و باید بیاذ باشد. در ناحیه بیابانک هم نام آبادی بیاضه (بیاذه) داریم. دشت بیاض (بیاذ?) هم علی‌الظاهر برگرفته از همین نام است.
- ص ۳۶۵: آختاباد قاعدة تصحیف اخستابادست.
- ص ۳۶۸: قسان علی‌الظاهر قبان است.
- البته این موارد جز آنهاست که آقای دکتر نجم‌آبادی در جزوه تعلیقات و فهارس یاد آور شده‌اند. درین جزوه ایشان استعمال معارف را (صفحه ۲۸۴) با تردید و سؤال یاد کرده‌اند، ولی معارف بجای معاریف مصطلح کنونی در متون کهن سابقه دارد.
- در فهارس هم این کلمات باید به صورتی درآید که پس از هریک نوشته می‌شود. ابراهستان / ابراهستان - دال / اوال - مشرفان / مسرفان - سودفرج / سپورفرج - فرمانشین / فرماسین - فشاپور / فشاپویه - قلعه نارخیزی / نارخیری - کونانی / کونبان.

DIE MÄNNER DER ÄRA NASIR:

Die Erinnerungen des Dust 'Ali Han Muayyir al- Mamalik.
Frankfurt, Verlag Peter Lang, 1989. 126 S. (Heideberger
Orientalische Studien, Band 12).

رساله‌ای است در احوال و اعمال دوستعلی خان معیرالممالک که از رجال مشهور عصر قاجاری بود و با نگارش چند کتاب پس از شهریور ۱۳۲۰ بر تاریخ عصر ناصری پرتو تازه افکند. عناوین عمده این رساله چنین است:
سرگذشت - دوستعلی خان سوم (معیرالممالک) - خاندان مؤلف - حسینعلی بیگ - معیرالممالک اول - دوستعلی خان اول - حسینعلی خان معیرالممالک و شیرین شاه خانم - دوستعلی خان و ماه‌نسا خانم - دوستعلی خان و فاطمه عصمة‌الدوله - مادر - پدر - دوستعلی خان سوم - شجره‌نامه خاندان.
رجال عصر ناصری نوشته دوستعلی خان و تحلیل مندرجات آن - حسینعلی خان معیرالممالک دوم و امیرکبیر - دوستعلی خان دوم و میرزا حسین خان سهسالار - اتابک و معیرالممالک - شوخها - دوستعلی خان سوم و عزیزالسلطان.

BEIRUTER TEXTE UND STUDIEN

در سلسله مشهوره «متون و تحقیقات بیروت» که توسط مؤسسه فرانتر اشتاینر در ویسبادن آلمان انتشار می‌یابد سه کتاب نشر شده است که در زمینه فرهنگ و تاریخ ایران است.

Band 28

**Arabic Texts Concerning the History of the Zaydi Imams of
Tabaristan, Daylaman and Gilan. Collected and edited by
Wilfred Madelung. Beirut. 1987. 377 + 22p.**

عنوانی که به عربی به کتاب داده شده اخبار ائمه الزیدیه فی طبرستان و دیلمان و جیلان است. مادلونگ استاد دانشگاه اکسفورد از محققان رشته اسلام شناسی است و در زمینه تاریخ زیدیه و شیعه و کلام و عقاید آنان متخصص مسلم است.

او درین مجموعه هفت متن را به چاپ رسانیده است به این ترتیب:
- بخشی از جزء اول کتاب مشهور به التاجی فی اخبارالدولة الذیلمیة، تألیف ابواسحاق ابراهیم صابی (متوفی ۳۸۴).

- جزئی از کتاب المصایح تألیف ابی العباس الحسنی در زندگی یحیی اطروش در قرن چهارم هجری.
- جزئی از کتاب الافاده در تاریخ سادات ائمه از امام ابی طالب الناطق بالحق متوفی در ۴۲۴ هجری.
- گزیده‌هایی از کتاب جلاء الابصار از حاکم ابوسعید المحسن بن محمد الجشمی بیهقی که احمد بن سعدالدین المسوری در کتاب تحفة الابرار نقل کرده است. مؤلف در ۴۹۴ هجری درگذشته است.
- نامه یوسف بن ابی الحسن جیلانی به عمران بن حسن بن ناصر بن یعقوب عذری همدانی از سال ۶۰۷ هجری.
- گزیده از رساله‌العالمه از منصور عبدالله بن حمزه متوفی در ۶۱۴ هجری.
- جزئی از کتاب حدائق الوردیه فی مناقب ائمه الزیدیه از حمید بن احمد سُحَلی درگذشته در ۶۵۲ هجری.
- جزء چهارم کتاب روضة الاخبار از ابو محمد یوسف بن محمد حجوری تألیف سال ۶۲۷ هجری.
مادلونگ نسخ هریک ازین تألیفات را در کتابخانه‌های مختلف جهان یافته و به اسلوب علمی هریک را شناسانده و در ذیل صفحات هریک از متون نسخه بدل‌های موجود را نقل کرده است. امیدست علاقه‌مندان به تاریخ گیلان و مازندران بتوانند بر سب‌هایی درباره این متون بنمایند.

Band 31

**Typologie des persischen Volksmärchens. Von Ulrich Marzolph.
Beirut, 1984. 312 S.**

اولرخ مارزولف از ایران‌شناسان جوان آلمان است. او درین کتاب عالمانه افراد و اشخاص و شخصیت شناسی قصه‌های عامیانه فارسی را مورد نظر دارد و برای رسیدن به هدف پژوهش خود قصه را به انواعی چند تقسیم کرده و با دقت نظر در مجموعه‌هایی که قصه‌ها به چاپ رسیده و مقاله‌هایی که در مجله‌ها چاپ شده است محققان شرقشناس را با جنبه‌ای از فرهنگ ایران آشنا کرده که تاکنون سابقه عمیقی نیافته بود. البته لوریمر و ال ساتن مطالعاتی کرده‌اند که بدین عمق و رسائی نیست. این کتاب دلپذیر توسط کاووس جهان‌داری ترجمه شده است و نشر می‌شود.

Band 40

**Persien auf dem Weg in die Neuzeit. Iranische Geschichte Von
1350-1750. Von Hans Robert Roemer. Beirut 1989. 525 S.**

هانس روبرت رویسر ایران‌شناس ایراندوست آلمانی که اکنون سال‌های دهه هشتاد سالگی را آغاز کرده است از روزگار جوانی به تاریخ ایران علاقه‌مندی یافت و مخصوصاً تحقیق در دوره تیموری و صفوی را وجهه همت خویش قرار داد و در دوره تدریس در دانشگاه‌های آلمان توانست بسیاری از محققان و دانشجویان آلمانی و غیر آلمانی را به تحقیق و تجسس درباره وضع ایران در دوره پادشاهی آن دو سلسله وادارد. شاید بتوان گفت که بیش از بیست رساله ارزشمند درین زمینه زیر نظر او به رشته تألیف درآمده است. رویسر شخصاً در زمینه تاریخ دوره تیموری متون «شرقنامه» عبدالله مروارید و «شمس‌الحسن» تاج سلمانی را که هر دو از مدارک مهم آن روزگاران است به صورت عکسی با ترجمه آلمانی نشر کرده است.

حاصل سالهای دراز پژوهش علمی او در تاریخ تیموری کتابی است که اینک به زبان آلمانی انتشار یافته است. البته او پیش ازین مقاله‌هایی درباره تیموریان نوشته و بخش تاریخ ایران کیمبرج را که ناظر بر وقایع و حوادث ایران از روزگار جلاپریان تا پایان عصر صفوی است به رشته تحریر درآورده بود. کتاب حاضر متنی است به آلمانی از آن تحقیقات و دربرگیرنده تاریخ ایران از عصر جلاپریان است تا جنگهای ایران با افغانان. کتابشناسی و مأخذهای این کتاب گویای دقت و نبحر مؤلف است و از مراجع اساسی.

Band 35

Das Aqrābādīn al-Qalānisi. Quellenkritische und begriffsanalytische Untersuchungen zur arabisch-islamischen Litteratur. Von Irene Fellmann. Beirut, 1986. 304 S.

«قرباذین القلانی» - دراسات فی مصادر و تحلیل مصطلحاته، نام عربی کتاب است. قرباذین قلانی از کتب مشهور در دارو پزشکی قدیم است (قرن ششم). مؤلف در مقدمه مفصل خود به زندگینامه قلانی و مندرجات قرباذین و نسخ خطی و چاپی آن پرداخته و در بخش اول آن مأخذ کتاب مذکور و معرفیهای آن را معرفی کرده است. بخش دیگر کتاب به مصطلحات شناسی اختصاص دارد. یعنی اصطلاحات آن کتاب مانند افشرجات - حب - عطر - بخورات - برودت - بندقه - ذریره - فحاح - قتیله - غرغره - جلاب - گل انگبین توضیح لغوی و فرهنگی و علمی شده است.

ISLAMKUNDLICHE UNTERSUCHUNGEN

**Klaus Schwarz verlag begründet von Klaus Schwarz,
herausgegeben von Gerd Winkelhane.**

درین شماره کتابهایی که در سلسله تأسیسی شادروان کلس شوارتز با مباحث ایرانشناسی مرتبط است و میان سالهای ۱۹۸۸-۱۹۹۲ انتشار یافته است معرفی می‌شود. این کتابها همه رساله‌های اخذ درجه دکتری است.

Band 124

**Azeri and Persian Literary Works in Twentieth Century
Iranian Azerbaijan. By Sakina Berengian. Berlin, 1988. 238 p.**

کتاب درباره وضع ادبیات فارسی و ترکی است در آذربایجان. خانم سکنه برنجیان «آذری» را برای ترکی رایج در آذربایجان ایران استعمال کرده است. کتاب در شش بخش است: ۱) مطالعه‌ای درباره دوره ادبیات قدیم و پیشگامان نثر جدید زین‌العابدین مراغه‌ای و طالب‌آف و محمدباقر خلخالی. ۲) عمده آثار ادبی در دوره مشروطیت (آخوندزاده - روزنامه ملانصرالدین - میرزا تقی خان رفعت) ۳) مهمترین شعرا در روزگار مشروطیت (ایرج میرزا - علی معجز - رضا صراف - محمد هیدجی - دیگران) ۴) دوره رضاشاه (پروین اعتصامی - غلامعلی رعدی آدرخشی - کاظم رجوی - محمد حسین شهریار) درین دوره امیر خیزی و علی اصغر حریری را فراموش کرده است. ۵) دوره پشهوری (۶) ادبیات ترکی پس از سال ۱۹۴۶ (حیدرآبا سلام - سهند - حبیب ساهر). کلمه آذری برای ترکی آذربایجانی از مصطلحات سیاسی است.

Band 128

**Chorasantürkische Materialien aus Kalat bei Esfarāyēn.
Von Sultan Tulu. Berlin, 1989. 365 p.**

بحث زبانشناسی و ارااله اشعار ترکی رایج در خراسان است. ضمناً چون واژه‌های زیاد فارسی در هریک ازین متون وجود دارد برای رسیدگی به نفوذ زبان فارسی در گویشهای ترکی مفید است.

Band 138

The Yaresan. A Sociological, Historical and Religio - historical Study of a Kurdish Community. By M. Reza Hamzeh'ee.
Berlin, 1990- 308 p.

مطالعه‌ای است روشمند دربارهٔ یارسانهای کردی از لحاظ جامعه‌شناسی، تاریخی و مذهبی در مناطق کرمانشاه و لکستان.

Band 139

Die persische Gesellschaft unter Nāsir'u'd- Din Shāh (1848-1896). Mit einer Vorbemerkung von Bert Fragner.
Von Heinz Georg Migeod. Berlin, 1990 430 S.

مباحث عمدهٔ این تحقیق دربارهٔ وضع زندگی دورهٔ ناصرالدین شاه عبارت است از: شاه - شاهزادگان - فاجارها - خانها - میرزاها - روحانیون - خرید و فروش - صناعت - مسافرت - زراعت - پیشه‌وری - خدمتکاری - اجیری - سربازی - گدائی - غلام‌داری.
مؤلف اکثریت کتابهای اساسی چاپ شده و بعضی از نوشته‌های خطی را دیده است.

Band 142

Les Mouvements Révolutionnaires et la Constitution de 1906 en Iran. Par Djafar Saffei- Nasab. Berlin, 1991. 692 p.

«جریانه‌های انقلابی و قانون اساسی ۱۹۰۶ در ایران» به زبان فرانسه تحلیلی است از وضع مشروطه شدن ایران در شانزده فصل: وضع سیاسی ایران تا جریان رژی تنباکو- نهضت ضد رژی - وقایع پس از آن و قتل ناصرالدین شاه - تشکیلات سیاسی پیش از انقلاب (فراموشخانه - مجمع آدمیت - مجامع سری - کمیتهٔ انقلاب) - جریانه‌های پس از قتل ناصرالدین شاه - حرکت‌های سیاسی تا سال ۱۹۰۶ - استقرار قانون اساسی - آغاز حکومت پارلمانی - آثار عملی تشکیلات سیاسی در دورهٔ اول (انجمن مخفی - انجمن آدمیت - انجمن اخوت - سوسیال دموکراسی در ایران) - انجمن‌های ایالتی و ولایتی - انجمن ایالتی تبریز - نهضت‌های عمومی (دهقانان - انقلاب دهقانی گیلان - جریانه‌های شهری) - قرارداد ۱۹۰۷ - قانون اساسی و مخالفان آن - کودتای ژوئن ۱۹۰۸ - وضع سیاسی ایران پس از کودتا.

Band 151

Nomadestämme in Persien in 18. und 19. Jahrhundert.
Von Marina Kunke. Berlin 1991. 189 S.

عشایر کوچک‌کنندهٔ ایران در قرون هجده و نوزده میلادی ترجمهٔ رسالهٔ تحفهٔ شاهی است با تعلیقات مفیدی که مترجم بر آن افزوده است.

مترجم نخست متن فارسی را بطور حرفی به چاپ رسانیده و در دنبال آن ترجمهٔ آلمانی را آورده است. این رساله از آن سال ۱۱۲۸ هجری است. در آن موقع فتقایی را فشقهای و مسنی را مسینی می‌نوشته‌اند. ازین گونه فوائد درین رساله زیاد است.

در ترجمهٔ اسمهای جغرافیایی و ایلیائی اشتباهاتی هست از قبیل Korus به جای گروس - Karāyili به جای گرایلی - Kazaz به جای کزاز به تشدید زای اول - qalamrou- ye Ališokr به جای قلمرو علیشکر به کسر شین نه ضم آن. Xobušan به جای خوبشان به فتح اول - Lankar به جای لنگر - Miš- Most به جای میش مست به فتح میم.

Band 153

Timuridische Emire nach dem Mu'izzal - ansāb. Untersuchung
zur Stammesaristokratie Zentral asiens im 14. Und 15.
Jahrhundert. Von Shiro Ando. Berlin, 1992. 337 S.

این رساله تحقیقی دربارهٔ امرای دورهٔ تیموری براساس متن مشهور معزالانساب تألیف شده است. مؤلف عکس چهارنسخه از معزالانساب (پاریس - لندن - دو نسخه در علیگره) را در اختیار داشته. در تقسیم بندی ابتدا امرای دورهٔ تیمور (برلاس و اولوس ایلچیکدای - بیلکوت - دوغلات - جلایر - سلدوز - سنقری - ترخان) و سپس امرای دورهٔ شاهرخ (برلاس - ترخان - علیکه - سنقری - الوس ایلچیکدای - بیلکوت - دوغلات - ارلات - ازیکت) و سپس امرای دورهٔ ابوسعید (ارغون - برلاس - ترخان - اولوس ایلچیکدای - بیلکوت - دولدای) و سپس امرای دورهٔ حسین بایقرا (برلاس - ارغون - ارلات - سنقری ترکمان - اولوس ایلچیکدای - جلایر - قنقرات) معرفی شده‌اند و در ذیل هر طایفه مشاهیر امرا به نام گفته آمده و زندگی و کارهای هریک برشمرده شده است.

OTTO HARRASSOWITZ

DAS PFLANZENBUCH DES ABU HANIFA AD- DINAWARI.
Von Thomas Bauer. Wiesbaden. Otto Harrassowsitz 1988. 290 S.

این کتاب دربارهٔ کتاب النبات ابوحنیفهٔ دینوری عالم قرن چهارم هجری است که تألیفات او ذخایری است از نمونهٔ تفکر علمی در آن قرن. موضوع مورد توجه مؤلف. درین تحقیق ترتیب منابع کتاب النبات است. در بخشی از کتاب تألیفات دینوری را در زمینه‌های ریاضی، نجوم، طب، زبانشناسی، شعر، علوم قرآنی، تاریخ، جغرافیا، ادب برمی‌شمارد تا خواننده را متوجه اهمیت علمی آن دانشمند بکند.

در بخشی که به معرفی منابع کتاب النبات اختصاص دارد نام پنجاه و نه دانشمندی که دینوری به نوشته‌های آنان استناد کرده آمده و مؤلف کوشیده است اسحوال یکایک را از منابع و مراجع به دست آورد. همچنین مؤلف اشاراتی کرده است به منابع یونانی کتاب دینوری.

سراسر کتاب نموداری است از صبر و حوصله‌ای که دانشمندان آلمانی در تجزیهٔ مطالب و دقت در جزئیات مصروف می‌کنند.

FARHANG I PAHLAVIK

Edited with transliteration, transcription and commentary from
the posthumous papers of Henrik Samuel Nyberg. By Bo Utas
with the collaboration of Christopher Toll. Wiesbaden, Otto
Harsassowitz. 1988. 174 p.

فرهنگ پهلویک (پهلوی) از نوشته‌های به زبان پهلوی است و از جمله کسانی که به تحقیق و تجسس و تصحیح آن پرداخت یکی هم ایرانشناس مشهور سوئدی نوبرگ بود که نتوانست خود آنچه را دربارهٔ آن کتاب به انجام رسانیده بود به دست چاپ بدهد. پس از مرگش دو شاگرد دوستاندار او که اینک هر دو استاد دانشگاهند نوشته‌های بازماندهٔ استاد دربارهٔ فرهنگ پهلوی را به درستی و آراستگی به چاپ رسانیده‌اند. هم روان استاد را شاد کرده‌اند و هم دانش پژوهان رشتهٔ زبان پهلوی را از کتاب تحقیقی ارزشمندی بهره‌ور ساخته‌اند.

مترجمات کتاب عبارت است از:

- مقدمهٔ اوتاس (هجده صفحه).

- متن فرهنگ با زیرنویسهای (نسخه بدله‌ها) و توضیحات نوبرگ.

- برگردان متن و آوانویسی آن.

- تعلیقات

- فهرست واژه‌های ایرانی
- فهرست واژه‌های سامی
- فهرست واژه‌ها به زبانهای دیگر.

KASŪKUL

Festschrift zum 25 Jahrestag der Wiederbegründung des Institut für Orientalistik an der Justus- Liebig- Universität, (Giessen). Wiesbaden, Otto Harrassowitz. 1989. 200 S.

در جشن نامهٔ «کشکول» که به مناسبت بیست و پنجمین سال مؤسسهٔ شرقشناسی دانشگاه گیسن (آلمان) نشر شده چهارده مقاله مندرج است. K. Röhrborn در نخستین مقاله تاریخچهٔ مطالعات شرقشناسی در دانشگاه گیسن را به دست می‌دهد و در مقالهٔ دیگر، تحقیقی دربارهٔ مواجب و وظیفه و پیشکش و نیول و بیت‌المال عرضه کرده است. روهربرن دربارهٔ تاریخ دورهٔ صفوی و نظام ایالات کتابی دقیق دارد که به ترجمهٔ کاووس جهاننداری نشر شده است. بیشتر مقالات این مجموعه دربارهٔ ادبیات عربی است.

DIE PERSISCHE HANDSCHRIFTEN DER UNIVERSITÄTIBLIOTHEK HEIDELBERG.

Von S. Najmabadi. Heideberg, 1990. 126 S.

دکتر سیف‌الدین نجم‌آبادی که سالی چندست در هایدلبرگ مقیم شده است و در آنجا تدریس می‌کند فهرست هفتاد و هفت نسخهٔ خطی فارسی موجود در کتابخانهٔ دانشگاه هایدلبرگ را تنظیم و نشر کرده است. او کتاب خود را با محبت و اخلاص به سه استاد گرامی‌اش محمد مقدم - ذبیح‌الله صفا - صادق کیا اهدا کرده است. حق شناسی او را باید سپاس گزارد.

درین مجموعه یک متن منفرد از نیایش اوستایی و یک مجموعه حاوی چند رسالهٔ بهلولی هست. هفتاد نسخهٔ دیگر کتابهای ادبی و تاریخی و منظومات است. درین مجموعه مخصوصاً نسخهٔ مورخ ۶۸۷ حدیقه الحقیقهٔ سنایی واجد اهمیت است. کوشش دلسوزانه و ایران دوستانهٔ نجم‌آبادی را دوستانه تحسین می‌کنیم.

ISLAMIC BOOK REVIEW INDEX

Compiled by Wolfgang H. Behn. 10 (1991). 258 P.

ده سال است که این کتابشناسی بطور منظم و جدی نشر می‌شود. ولفگانگ بش در کتابخانهٔ دولتی برلین مقام عالی کتابداری شرقی را برعهده دارد و کارهای اساسی در زمینهٔ کتابشناسی ایران به انجام رسانیده. فهرست انتقادهای ناظر بر کتابهای مربوط به اسلام که هر سال منتشر می‌کند براساس نام مؤلفین است و به نظم الفبائی و فهرستی از نام کتابها در پایان دارد. در هر جلد از دو هزار یا بیشتر کتاب نام می‌رود و مراجعه‌کننده بزودی درمی‌یابد که دربارهٔ هر کتاب چه مقاله‌های انتقادی و در کدام نشریه‌ها به چاپ رسیده است. طبعاً مراجعه‌کنندهٔ کنجکاو چه بسیار کتابها را می‌شناسد که نام آنها را قبلاً نشنیده بوده است. کتابشناسی مفید و پرثمری است.

PERSISCHE SEIDEN

Die Gewebekunst der Safawiden und ihrer Nachfolger. Von Reingard Neumann und Gehrard Murza. Leipzig, 1988. 335 S.

کتابی است تحقیقی، هنری، دیدنی و خوش چاپ دربارهٔ بافتنیهای ابریشمین ایران از عصر صفوی. تصاویر

رنگین کتاب، طرحهای برگرفته از نقوش پارچه‌ها یاد آور والائی هنری است که فقط باید نمونه‌های پاره پاره «پوره‌اش را در موزه‌های جهانی دید. چند نمونه را درین صفحات برای حظ بصر و خجالت خاطر به چاپ می‌رسانیم.

انتشارات احمد مهرداد

HANNOVERISCHE STUDIEN ÜBER DEN MITTLEREN OSTEN. Band 9. Hannover. Edition Aasad, 1990.

بمانند دفترهای پیشین حاوی چند مقاله سیاسی و سندی است و همچنین بخش معرفی کتاب دارد.

HANNOVERISCHE STUDIEN UND FORSCHUNGSGESELLSCHAFT NAHER UND MITTLER OSTEN.

در روزهای ۵-۲ فوریه ۱۹۹۰ مجمعی تشکیل شده بود که مجموعه سخنرانیهای آن به چاپ رسیده با نام زیر:

Muslims in der modernen Welt Westeuropaswege zu einer Verständigung zwischen dem pluralistischen weltbild der Europäer und den Lebensformen des Islam.

احمد مهرداد بخش سندهای این مجموعه را فراهم کرده و متن سخنرانی او هم در آن چاپ شده است.

IRANISCHE JAHRBUCH

سالنامه ایران به آلمانی است که از سال ۱۹۸۱ به همت احمد مهرداد حاوی مطالب و مقالات متنوع هر سال در هانور چاپ می‌شود و اکنون به دهمین سال رسیده (۱۹۹۱).

اسناد و مدارکی که درباره جریانهای سیاسی و فرهنگی ایران در دوره اواخر عصر قاجار و دوره پهلوی، از میان منابع آلمانی به دست می‌آورد و درین مجموعه همراه معرفی کتابهای جدید مربوط به ایران به چاپ می‌رساند از کارهای ارزشمند اوست.

احمد مهرداد چندین کتاب هم به زبان آلمانی در همین مباحث نشر کرده است.

NASER-e KHOSROW'S BOOK OF TRAVEL (Safarnāma).
Translated by W. M. Thackston jr. New York, State University of
New York. 1968. 135 p. (Persian Heritage Series, No. 36.)

امریکا

متن ترجمه W.M. Thackston, Jr با یادداشت کوتاهی از دکتر احسان یارشاطر ناظر «مجموعه میراث ایران» (Persian Heritage Series) که اینک به شماره ۳۶ رسیده است آغاز می‌شود مقدمه مترجم هم کوتاه است و اشارتی کامل ندارد به اینکه اسلوب کارش در ترجمه برچه مبنا و چه متن و چه ترجمه‌ها بوده است. البته در کتابشناسی صورت کاملی از همه چاپها و ترجمه‌ها را می‌آورد. چند نکته‌ای که گفتنی است اینهاست:

- معمولاً در زبان فارسی همدان و ساوه و قزوین را از ناحیه «جبال» می‌دانند نه جبل و در فرهنگ جغرافیایی پایان ترجمه همه جا جبل آمده است. مترجم در صفحه ۱۲۱ اصفهان را جزو «جبال» (Jebāl) ذکر کرده است. آیا می‌توان دامغان را از وطبرستان دانست (ص ۱۱۰ و ۱۱۴). مرجع استناد چیست؟
- اینکه در صفحه ۱۱۲ نوشته‌اند لوسان مطابق نوشته ناصر خسرو نام دماوندست عبارت فارسی سفرنامه چنین مفهومی ندارد. ناصر خسرو نوشته است «میان ری و آمل کوه دماوندست مانند گنبدی و آن را لوسان گویند» و آن اشاره است به ناحیه میان ری و آمل نه دماوند.
- کشکاب را نمی‌توان به شیر خشک شده ترجمه کرد (ص ۱۱۶).
- مقصود در مساجد هم برای نشستن اعیان و حکام بود و هم در مواقعی جای نشستن زنان. (ص ۱۱۶).
- مشهد (ص ۲۱۶) منحصرأ به محلهایی که محل شهادت بوده است گفته نمی‌شده. به یادگارهای یزد مراجعه شود. آقای محیط طباطبائی هم اخیراً در شماره زمستان ۱۳۶۶ مجله باستانشناسی و تاریخ نیز تصریحی درین باب دارند.
- در ترجمه متن بعضی مسامحات هست که یادآوری نمونه‌هایی را مربوط به سه چهار صفحه از کتاب می‌آورم.
- مترجم به رعایت وحدت اصطلاحات مفید نیست. سه جا «مصانع» و «مصنعه» را عیناً نقل می‌کند (ص ۳۸ و ۷۰) و یکجا آن را به Water tanks ترجمه کرده است (ص ۹۹).
- یکجا کاریز به canal (ص ۹۷) و یکجا به subterranean channel (ص ۳) ترجمه شده. مترجم کاریز (ص ۹۷) را در یک سطر از همان صفحه به جای جوی و در یک سطر دیگر به جای کاریز آورده است.
- در عناوین و القاب امیر ابونصر احمد میان نصرالدوله و شرف‌الملته «واو» ساقط شده است (ص ۸). اینک نگاهی به قسمت سفر از مهربان تا طلس می‌کنیم (ص ۹۷ ببعد).
- سطر اول: «برجانب شرقی» ترجمه نشده است.
- همان سطر: «بازار بزرگ» به بازار ترجمه شده است.
- سطر سوم: «کاریزی نبود که آب شیرین دهنده فقط به canal اکتفا شده است.
- سطر هفتم: «پرسیدم از یکی که حال چگونه بوده است. گفت...» به آنها گفتند ترجمه شده و از یکی» ترجمه نشده است.
- سطر دهم: «درین تاریخ که من آنجا رسیدم» به when I was there برگردانیده شده است.
- سطر هجدهم: «ظاهراً سدید صفت است برای «شیخ سدید محمد» و اگر جزین باشد سدیدالدین لقب او بوده است. یعنی «الدین» از نسخه افتاده است.
- سطر بیست و پنجم: عبارت «درو بیست هزار مرد بوده» به with a population of twenty thousand ترجمه شده است. آیا منظور ناصر خسرو از مرد درینجا «مردم» بوده است که به «جمعیت» ترجمه شده. ظاهراً خواسته است تعداد مردان را ذکر کرده باشد. درین صورت ترجمه درست نیست.
- سطر بیست و هفتم: جوی درینجا به canal ترجمه شده و درست است درحالی که در سطر سوم همین صفحه به جای کاریز آورده شده بود. کاریز و جوی دو مفهوم مختلف دارد.
- سطر بیست و نهم: عبارت با کلمه Orchards باید پایان گیرد. «و نخل و نارنج و ترنج و زیتون بسیار باشد» عبارت دیگری است. علی‌هذا چسباندن نام این درختان به ستانها نادرست است.
- سطر سی و ششم: از عبارت «از یکدیگر سؤالها کردیم و جوابها گفتیم و شنیدیم» به we held discussions together تعبیر و تلخیص شده است.
- صفحه ۹۹ سطر بیست و دوم: امیر به prince و در همان صفحه سطر ۲۸ پادشاهان هم پرنس ترجمه شده است. شاید «امیر» ترجمه نشده بود بهتر بود.
- سطر بیست و چهارم: پیاده Piyāda درست نیست. نام آبادی است و بیاضه درست است و امروزه آن را به غلط «بیاضه» می‌نویسند.
- سطر سی‌ام: tower برای گنبدک (little dome) ظاهراً مناسب نیست. مخصوصاً کسانی که گنبدک حوضها (آب انبارهای) بیابانک را دیده باشند می‌دانند که اصلاً شکل برج ندارد.
- سطر بیست و دوم: کوفجان جمع کوفج است («فصص عربی») و همان قومی‌اند که در مکران بوده‌اند و به صورت کوچ در متون آمده و گاهی با بلوچ یکجا آورده شده است. بنابراین شاید بهتر بود که در ترجمه به جای kufjan کلمه kufjs آورده شده بود.

صفحة ۱۰۰ سطر چهارم: رباط مرّامی Marāmi در چاپ دبیرسایفی رباط مراست و همی جزء میگویندست.
صفحة ۱۰۰ سطر ششم: چهاردهیه نام خاص بلوکی نزدیک طیس است و ترجمه شدنی نیست. بنابراین Four villages نامربوط است.

FERDOWSI. A CRITICAL BIOGRAPHY

By A. Shahpar Shahbazi. Cambridge. Harvard University. 1991. 149 p.

تازه‌ترین تحقیق در سرگذشت فردوسی است که با توجه به همه پژوهشهای دقیق پیشین و استنباطهای جدید و تعمق در خود شاهنامه به دسترس آمده است. عناوین مهم مباحث کتاب عبارت است از: مطالعه منابع و تحقیقات - نام فردوسی و خانواده و تاریخ تولد با توجه به سالهایی که موهل و نلدکه و در تحقیقات بعدی آمده است - تاریخ دقیق تولد - تحصیلات و شخصیت - مذهب فردوسی - زردشتی یا زروانی جبری - مورخان ایران قدیم (مآخذ پیشین - خدای نامه - شاهنامه ابومنصور - اشعار دقیقی) - نخستین چاپ شاهنامه - فردوسی و سلطان محمود - سلطان محمود فردوسی - سالهای پابانی - هجو سلطان محمود - مرگ و گور - شاهنامه افسانه، حماسه، تاریخ، مقاصد فردوسی - میراث شاهنامه.
راستی جای شادمانی است که با تصحیح شاهنامه به اهتمام جلال خالقی مطلق و تألیف این رساله تحقیقی به وسیله شاپور شهبازی رشته تحقیقات مربوط به حماسه ملی ایران در خارج از کشور هم به دست ایرانیان افتاده است.

PERSIAN DIARY, 1939- 1941

By Walter N. Koelz. Ann Arbor. 1983. 227 p.

(Museum of Anthropology, University of Michigan, No. 71).

یادداشت‌های سفر و پژوهشهای دانشمندی است امریکایی، زمانی که در وزارت کشاورزی امریکا خدمت می‌کرد و به ممالک آسیایی آمد و شد داشت. او توانست سه هزار تخم از گونه‌های گیاهی و چهار هزار نمونه گیاهان جمع‌آوری کند. او پس از بازگشت به امریکا عضو تحقیقاتی موزه حیوان‌شناسی و باغ نباتات دانشگاه میشیگان بود. دانشگاه سفرنامه او را چون جنبه قوم‌شناسی و اطلاعات جغرافیایی دارد به چاپ رسانیده است و افسوس که همت نکرده‌اند فهرست جغرافیایی برای آن تهیه کنند. فصول سفر او درباره کرمان و اصفهان و شیراز و جهرم و نیریز و خوزستان و دورود و تهران و کناره خزر و ترکمن صحرا و مشهد و خراسان و آذربایجان و سرزمین ماد و دروازه بین‌النهرین است.
عکسهای کتاب اگرچه چندان خوب نیست ولی برای مردم‌شناسی مفیدست.

WAQF IN CENTRAL ASIA

Four Hundred Years in the History of a Muslim Shrine,
1480-1889. By R.D. McChesney. Princeton, Princeton University
Press. 1991. 356p.

نخستین کتاب مستقل اساسی درباره تاریخ وقف در سرزمینهای تمدن ایرانی است که به زبان انگلیسی انتشار می‌یابد. مؤلف درین کتاب که در چهارده بخش است عنایت خود را به یک موقوفه در بلخ مزار شریف متوجه ساخته و با دقت علمی توانسته است کیفیت و مناسبات موقوفات موسوم به مزار علی بن ابی‌طالب (ع) در بلخ را توضیح بدهد. درین کتاب ابتدا وضع سیاسی بلخ میان سالهای ۱۵۹۹-۱۶۴۷ و ایجاد آن موقوفات خوب تشریح شده است و سپس وضع بلخ و مزار میان سالهای ۱۶۵۱-۱۶۸۱.
تحولات این مزار و تشکیلات آن - بلخ در پایان قرن هفدهم - تشکیلات موقوفه میان سالهای ۱۶۶۸ تا ۱۷۳۸ - تصرف مرو به دست نادرشاه افشار - وضع مزار پس از سال ۱۷۴۷ و در سالهای میان ۱۸۴۹ تا ۱۸۸۹ - در دوره تسلط افغانان مطالب دیگر این تحقیق است.
ماک چسنی به دقت شرح وظایف افرادی را که در موقوفه خدمتی برعهده دارند توضیح داده و از مآخذ و منابع

بسیاری برای این تحقیق استفاده برده است.

THE ARABIC BOOK

By J. Pedersen. Translated by G. French. Princeton. 1984. 175 p.

یوهانس پدرس (۱۸۸۴-۱۹۷۷) از اسلام شناسان دانمارکی در سال ۱۹۴۶ کتابی با نام «کتاب عربی» Arabiske Bog منتشر ساخت و چون به زبان دانمارکی بود مردم دیگر جهان از آن بهره نبردند مگر آنکه دانمارکی بدانند. پس ج. فرنج آن را به انگلیسی درآورد و روبرت هیل براند R. Hillenbrand از دانشمندان تاریخ هنر و استاد این رشته در دانشگاه ادینبورگ که در شناخت هنر سرزمینهای اسلامی از آگاهان و پرکاران است آن کتاب را ویراستاری و نشر کرد.

حقاً کتابی است که با وجود کمی صفحات خواننده ناآشنا را از اطلاعاتی درباره نسخه‌های خطی اسلامی بطور مرتب و با نظم علمی آگاه می‌سازد و شایستگی آن را داشته است که چون درین زمینه کتابی به زبان انگلیسی برای عمومی خوانهای جهان نیست ترجمه شود. هیل براند مقدمه‌ای بر کتاب دارد و گفته است گاهی نکته‌هایی توضیحی برای رفع اشتباه یا همزمان کردن اطلاعات باصنم‌های برکت‌افزوده است. او کار مفید دیگری هم درین کتاب دارد و آن افزودن برکت‌شناسی است. کتاب پدرس در ده فصل است: خط و کتاب در عربستان پیش از اسلام - قرآن و ادبیات عرب - ترکیب و نشر کتاب، کاتبان و کتابفروشان (وراقان) - مواد و وسایل کتابت - خط عربی - نگارگری و آرایش کتاب - تجلید و صحافی - کتابخانه‌ها - کتابهای چاپی.

نام کتاب و عناوین بعضی از مباحث و مآخذ مورد استناد او نشانه آن است که مؤلف نظرش به هنر تهیه کتاب در سرزمین عربستان و میان اعراب است. اما هیچ معلوم نیست چرا در مبحث نگارگری، کتابت و بعضی موارد دیگر از مطالب سخنی به میان می‌آورد که مطلقاً مربوط به ایران است. آوردن نامهای بهزاد - رشیدالدین فضل‌الله - و دیگران برای خواننده‌ای که نداند این افراد از کدام سرزمین و متعلق به کدام فرهنگ است تصور می‌کند که همه عرب بوده‌اند و نیز آثار آنها زاده تمدن عربی است.

ادوارد براون وقتی که کتاب طب عرب را نوشت همین بی‌توجهی علمی را مرتکب شد و اینک پدرس در موضوعی دیگر بر همان راه رفته است.

FROM DURIAM TO TEHRAN

By M.C. Hillmann. Washington. Iranbooks. 1991. 124 p.

مزموجی است خواندنی از گزارش و دیدارهای دو سفری که نویسنده در سالهای ۱۹۸۶ و ۱۹۸۷ به ایران آمد. مایکل هیلمن با ایران از سالهایی دراز پیش ازین آشناست و با ادبیات معاصر ما آشناتر. ازین نوشته گزارشی برمی‌آید که نویسنده مطالعه در مباحث ادبی معاصر و هنرشناسی با شاعران نو و نویسندگان را مفیدتر از تحقیق در زوایای تاریک گذشته می‌داند، یعنی رشته‌ای که زندگی علمی خود را با آن آغاز کرد.

DANESHVAR'S PLAYHOUSE

A Collection of Stories. By Simin Daneshvar. Translated from the Persian by Maryam Mafi. Washington, Mage Publishers.

1989. 183 p.

آنچه از نوشته‌های نویسنده نامور سیمین دانشور برگزیده و درین مجموعه چاپ شده چنین است: در بازار وکیل - تصادف - صورتخانه - کیدالخائنین - به کی سلام کنم - غروب جلال.

کتاب با نامۀ دانشور و سخنان پایانی مترجم به سر می‌رسد. انتشارات Mage که توسط خانم و آقای باتمانقلیچ (بنا به شنیده) تأسیس شده است تاکنون چند کتاب از نوشته‌ها و آثار ایرانیان را به انگلیسی درآورده و ازین راه خدمتی ارزنده به فرهنگ ایران کرده است.

A LOVELY WOMAN: FORUGH FARROKHZAD AND HER POETRY.

By M.C. Hillmann. Washington, Mage Publishers. 181 p.

مایکل هیلمن از شناسندگان ردیف اول ادبیات معاصر ایران است و تاکنون دهها مقاله و چند کتاب به زبان انگلیسی نشر کرده است. مؤلف جایی که ترجمه اشعار فروغ را می آورد متن فارسی را هم رو به روی آن گذارده است تا کسانی که اصل را می جویند در اختیار داشته باشند.

THE PRISON PARERS OF BOZORG ALAVI

A Literary Odyssey. By Donne Ruffat. New York. Syracuse University Press. 1985. 246 p.

اساس کتاب ترجمه «ورق پاره‌های زندان» بزرگ علوی است. مترجم متولد ایران است و در دانشگاههای هاروارد و میشیگان درس خوانده است. بخش اول اختصاص دارد به دیدار با علوی در برلین و نقل مطالبی از او به صورت مصاحبه. بخش دوم ترجمه «ورق پاره‌های زندان» است. بخش سوم سخنی است درباره بازگشت علوی به برلین در سال ۱۹۷۸ و یادی از دیدار دیگر اواز تهران در سال ۱۹۷۹.

THE SEA OF PRECIOUS VIRTUES

(Bahr al- Favaid)

A Medieval Islamic Mirror for Princes. Translated from the Persian, edited and annotated by Julie Scalt Meisami. Salt Lake City. University of Utah Press. 1991. 19+448 p.

محمدتقی دانش پژوه کتاب بحرالفوائد را چند سال پیش در سلسله انتشارات بنیاد فرهنگ ایران به چاپ رسانید. اینک خانم زولی میثمی ترجمه آن را با بعضی تعلیقات ضروری برای خارجیان به انگلیسی منتشر کرده است. پیش ازین از خانم میثمی (که اینک در دانشگاه اکسفورد استاد فارسی است) کتاب تحقیقی شعر در فارسی درباره‌های ایران در قرون وسطی به چاپ رسیده بود.

IRAN

Edited by Haleh Afshar. New York. State University of New York Press. 1985. 262 p.

مجموعه‌ای است از مقالات تاریخی و جامعه‌شناسی و سیاست پردازی در سه بخش با این عناوین و مضامین:

الف) توسعه اقتصادی دوگانه

- توسعه اقتصادی و تحول انقلابی در ایران به قلم M. K. Pearson
- مزایای درآمد شهری بر تولید کشاورزی مطالعه درباره سالهای پیش از ۱۹۷۵ به قلم کامران افشار.
- ارزیابی سیاست توسعه کشاورزی در ایران از حالت افشار.
- عشایر و دولت در ایران در عصر پهلوی تا انقلاب به قلم غلامرضا فاضل.

- سیاست نفتی ایران از فریدون فشارکی.

ب) سیاستهای جدائی و نیروهای مسلح

- اجتماعات در سیاست ایران میان سالهای ۱۹۰۵-۱۹۵۳ به قلم ارواند آبراهیمیان.
- جنگهای چریکی در ایران میان سالهای ۱۹۶۳-۱۹۷۷ به قلم ارواند آبراهیمیان.
- قشون از حالت افشار

ج) انقلاب اسلامی

- نهاد انقلاب اسلامی از مرتضی مطهری.
- حکومت الهی از حالت افشار.
- در ابتدای کتاب «واژه نامه‌ای فارسی به انگلیسی آمده است که از اشتباهات لغوی و تفسیری عاری نیست و چون غالب نویسندگان و ویراستار ایرانی اند ضرورت به تذکار دارد.
- حضرت به معنی درگاه است و برای تعظیم و احترام اشخاص مهم بطور عنوان پیش از اسم آنان آورده می‌شود مانند استعمال آن برای رسول اکرم و ائمه اطهار شیعیان و نیز برای علما و اولیا و رجال درجه اول. بنابراین معادل saint نیست.

- حزب الله Hezb Allah درست نیست و Hezbollah درست است.

- حسینیه برای تعزیه داری حضرت امام حسین (ع) است.

- Kannameh یعنی چه؟

- مدرسه تشدید ندارد که maddrassah نوشته شده.

- مرجع را در آوانویسی نمی‌توان Marjayah نوشت.

- نسق بدون تشدیدست، بنابراین Nassaq غلط است.

- رساله علمیه نوعی تألیف به مانند شهادت نامه دانشگاهی است نه manual

- شاهنشاهی Imperial است.

- به جای شورای فتوی ظاهراً شورای فقها درست است.

در این نوع کتابها که درین سالهای اخیر به وفور نوشته در ممالک اروپا و آمریکا می‌شود مطالب نظری و خطابی بیش است از آنچه جنبه تحقیقی و تعمقی دارد.

DAUGHTER OF PERSIA

A Woman's Journey from Her Father's Harem through the Islamic Revolution. By Sattareh Farman Farmaian with Donna Munker. New York. Grown Publishers. 1992. 404 p.

ستاره (به تشدید تاء) دختر عبدالحسین میرزا فرمانفرمایان خاطرات خود را درین کتاب نشر کرده است و چون ظاهراً از نخستین بانوان ایرانی است که خاطرات زندگی خود را نوشته است برای تحقیق در احوال و حقوق زنان مرجعی مفید تواند بود.

مندرجات این کتاب خواندنی چنین است:

بخش اول: قلمرو شاهزاده (نان و نمک - قصه‌های خانم - مدرسه امریکایی - ضعیفه - پایان کودکی - سقوط رضاشاه - آهنگ سفر).

بخش دوم: ینگه دنیا (سرزمین آخر زمین - سقوط شیرخدا).

بخش سوم: خانم (رعشه - بل بروی هیچ - مرد با میکروفن).

بخش چهارم: زمین لرزه (ابریاه و آتش - بزم باد - هرج و مرج).

CATALOGUE OF THE GERTRUDE BELL
PHOTOGRAPHIC ARCHIVE

Compiled by S. Hill, L. Ritchie and B. Hathaway. Published by
the Department of Archaeology, University of Newcastle upon
Tyne. 1985. 159 p.

گرتروود بل زنی انگلیسی بود که شهرتش به سفرهای اوست و ترجمه‌ای که از مقداری از غزلهای حافظ کرده است. او در سفرها عکس برداری می‌کرد و مجموعه‌ای که فراهم ساخت اینک از منابع تاریخی و باستانشناسی دانشگاه نیوکاسل است و فهرست آن را به چاپ رسانیده‌اند.

این عکسها مربوط به ترکیه، شامات، عراق و ایران است. فهرست عکسهای ایران به شماره‌های 185-88-Q است.

AUTHORITY AND POLITICAL CULTURE IN SHPISM

Edited by Said Amir Arjomand. New York. State University of
New York Press. 1988. 393 p.

مجموعه‌ای است از مقالات و تقسیم شده در دو بخش.

بخش اول: مطالعات حاوی هفت مقاله بدین توضیح:

- امام و امت در دوره پیش از غیبت نوشته Etan Kohlberg. نویسنده استاد زبان عربی و رئیس مؤسسه آسیایی و افریقائی است.
 - تحولات مناقب خوانی عامیانه میان شیعیان از محمدجعفر محبوب.
 - میثتد عصر و ملاباشی از سعید امیر ارجمند.
 - انتخاب مرجعیت روحانی از عباس امانت.
 - مشروطیت و قدرت روحانی از عبدالکریم لاهیجی.
 - شریعت سنگلجی از یان ریشارد.
 - تحولات عقیدتی در شیعه از سعید امیر ارجمند.
 - بخش دوم:** با عنوان «مآخذ برگزیده» هشت مقاله است:
 - کتابشناسی توضیحی درباره سیاست و دولت از محمدتقی دانش پژوه.
 - علامه حلی و امامت و اجتهاد از جان کوپر.
 - دو فرمان شاه طهماسب درباره مرجعیت شیخ علی کرکی ترجمه و توضیح سعید امیر ارجمند.
 - نظریات مقدس اردبیلی درباره تقلید ترجمه جان کوپر.
 - ترجمه دو ساله از قرن یازدهم هجری درباره سلطنت و حکومت توسط ویلیام چیتیک.
 - زندگی‌نامه علما (قصص العلماء) تألیف محمد تنکابنی، نوشته و ترجمه حمید دباشی.
 - نامه‌های متبادله میان حاجی ملاعلی کنی و عبدالوهاب خان آصف‌الدوله شیرازی ترجمه حمید دباشی.
 - رساله معنی سلطنت مشروطه نوشته عبدالعظیم خلخالی در سال ۱۳۲۵ قمری ترجمه حمید دباشی.
- مجموعه‌ای است سرشار از اطلاعات برای همه کسانی که در مغرب به تحقیقات مربوط به مسائل سیاسی ایران در دو قرن اخیر مشغول‌اند.

THE ISLAMIC WORLD

From Classical to Modern Times. Essays in Honor of Bernard Lewis.
Edited by C. E. Bosworth, Ch. Issawi, R. Savory. And A. L. Udovitch.
Princeton, The Darwin Press. 1989. 915 p.

درین مجموعه که به نام برنارد لوئیس مستشرق انگلیسی گرد آمده است این مقالات درج شده است.

Ch. Issawi

درباره برنارد لوئیس

کتابشناسی برنارد لوئیس

ارتداد

S.B. Ahmad

ریوند چینی

H. Akira

مفهوم قدرت در تفکر اسلامی

M. Arkoun

ستاره سلیمان در هنر هندی عصر اسلامی

J. Burton- Page

آسیای صغیر از عصر سلجوقی تا آل عثمان

C. Cahen

اطلاع ابن جوزی از حبشیان در بغداد

E. van Donzel

خاموشی پس از تعالی در تمدن اسلامی قرون وسطی

A. Ehrenkrewitz

سرگذشت حارث بن کلد و ارتباط طب و اسلام

G.R. Hawting

توصیف فلاون از شافع بن علی

P. M. Holt

سیاستها و حمایت‌های ایوبیان دمشق

R. S. Humphreys

خدمات شخصی و امتیازات وزارت در ایران قرون وسطی

A. K. S. Lambton

تعاون در اوائل اسلام

G. Makdisi

خصوصیات تمدن مملوک

F. Malti- Douglas

درباره یک فسیله ابونواس

A. Miquel

مسلمان شدن ناحیه خلیج فارس

F. Omar

یونیل در عبری فارسی

H. H. Paper

گزارش جاحظ درباره مانویان

Ch. Pellat

جنگ مملوک علیه رودس

H. Ralic

نظر ابوزید بلخی درباره سیاست

F. Rosenthal

تشخیص محل عربستان غربی در سفر نکونین (۱۴)

K. Salibi

تشریفات عصر فاطمی در قاهره و فسطاط

P. Sanders

غسانیان

I. Shahid

آداب دیپلماسی در آسیای داخلی قرون وسطی

D. Sinor

صحنه‌های زندگی خانوادگی در قرن یازدهم

A. L. Udovitch

مفهوم عناوین کتاب در عربی

G. M. Wickens

پس ازین دوازده مقاله درباره عثمانی و سیزده مقاله درباره مسائل خاورمیانه چاپ شده است.

MAZDA PUBLISHERS

Boyce, Mary

Zoroastrianism: Its Antiquity and Constant Vigour. Costa Mesa, Mazda Publishers. 1992. (Colombia Lectures on Iranian Studies, No. 5)

Dandamayev, Muhammad A

Iranians in Achaemenid Babylonia. Costa Mesa. Mazda Publishers. 1992. 254p.
(Columbia Lectures on Iranian studies, No. 61)

Bournoutian, G.A.

The Khanate of Erevan under Qajar Rule. Costa Mesa. Mazda Publishers. 1992.
356 p. (Persian studies series No.13)

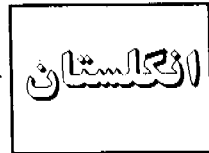
Komaroff, Linda

The Golden Disk of Heaven: Metalwork Timurid Iran. Costa Mesa. Mazda Publishers. 1992. 301 p. (Persian Art Series, No.2)

THE CAMBRIDGE HISTORY OF IRAN

Vol. 7: From Nadir Shah to the Islamic Republic. Edited by Peter Avery, Gavin Hambly and Ch. Melville. Cambridge, 1991.

XXIII, 1072 p.

آخرین جلد از دوره تاریخ ایران کیمبریج انتشار یافت و طبعاً مرجعی شد برای ایرانشناسان جهان که تاکنون نگاهشان به تواریخ ایران تألیف سرجان ملکوم و سربررسی سایکس بود. انگلیسها از عهد فتحعلی شاه به این سوی توجیهی سیاسی - فرهنگی به تاریخ ما داشته‌اند و هرچند گاه یکبار این کار را با تجدید نظر در زبان خود زنده نگاه می‌دارند. مطالب جلد هشتم به چهار بخش سیاسی - روابط خارجی - اقتصاد و گسترش اجتماعی - دین و زندگی مدنی و فرهنگی تقسیم شده. عناوین و نویسندگان آن چنین است.

P. Avery	نادر شاه و میراث افشاریان
J. Perry	سلسله زند
G. Hambly	آغامحمدخان و تأسیس سلسله قاجار
G. Hambly	ایران در دوره سلطنت فتحعلی شاه و محمدشاه
N. Keddie	ایران در دوره پادشاهان دیگر قاجار
G. Hambly	سلطنت مطلقه پهلوی
S. Shaw	روابط ایرانیان با امپراطوری عثمانی
F. Kazemzadch	روابط ایران با روسیه و شوروی
R. Greaves	روابط ایران با کمپانیهای تجاری اروپا
R. Greaves	روابط ایران با انگلستان و هندوستان مستعمره
Amin Saikal	سیاست خارجی ایران ۱۹۲۱-۱۹۷۹ (۱. صیقل)
A. K. S. Lambton	مالکیت و برداشت منافع زمین در قرن نوزدهم
R. Tapper	ایلات در قرون هجدهم و نوزدهم میلادی
G. Hambly	شهرهای سنتی ایران در دوره قاجار
Ch. Issawi	نفوذ اقتصادی اروپا میان ۱۸۷۲-۱۹۲۱
K. S. Maclachlan	گسترش اقتصادی میان ۱۹۲۱-۱۹۷۹
R. Ferrier	صنعت نفت
H. Algar	قدرت دین در قرون هجدهم و نوزدهم
H. Algar	قدرت دین در قرن بیستم

P. Chelkowski
P. Avery
B. W. Robinson
J. Scarce

تفنن‌های عامیانه و تغییرات اجتماعی قرن بیستم
نقاشی، مطبوعات و ادبیات
نقاشی ایرانی در دوره زند و قاجار
معماری، کاشی، فلز و بافتدگی در دوره قاجار و پهلوی

بطوری که ملاحظه می‌شود برخلاف کتابهای ملکم و سایکس که به تاریخ و شرح وقایع اختصاص داشت این کتاب مجموعه‌ای است از مقالات متنوع که در کنار هم قرار گرفته و دسته‌بندی شده است و من حیث المجموع خوانندهٔ فرنگی می‌تواند به اطلاعاتی در خصوص ایران دست یابد و چون هر مقاله مستندست به مراجع زیاد (اعم از خارجی و ایرانی) طبعاً متخصصان و علاقه‌مندان دقیق می‌توانند از راه کتابشناسی پی به مدارک و مآخذ بیشتری ببرند و مطلب را خود بشکافند.

طبیعی است که چنین کتابی عن قریب به زبان فارسی ترجمه می‌شود و در دسترس قرار خواهد گرفت. تصاویری که در کتاب آورده‌اند (اعم از بناها و نقاشیها و عکس رجال) ارزشمندست.

PERSIAN LITERATURE

A Bio-bibliographical Survey. Begun by the late C. A. Storey.

Vol. V. part 1. (Poetry to ca A.D. 1100). By François de Blois.

London, The Royal Asiatic Society. 1992. 240 p.

ایرانشناس و دانشمند انگلیسی، ک.ا. استوری با پایه‌گذاری کتابشناسی و فهرست عظیم «نوشته‌های فارسی» تحقیقات ادبی و متن‌شناسی ایران را به مرحلهٔ علمی نزدیک ساخت و افسوس خود نتوانست آن کار بزرگ را به پایان برد. ولی چون بنیادی بود اساسی انجمن پادشاهی آسیایی انگلیس که وارث ما ترک علمی استوری شد موجبات ادامهٔ کار را فراهم ساخت و خوشبختانه چند جزوه از آن فهرست در سالهای پس از مرگ استوری منتشر شد و از چهار سال پیش طرح نوینی برای انتشار منظم دنبالهٔ این کتابشناسی آغاز شده و دانشمند جوان آقای فرانسوا دولوا دنبالهٔ کار را گرفته است و می‌کوشد که سریمتر دنبالهٔ کتاب را منتشر سازد. ایشان گزارشی در همین باره در مجلهٔ انجمن مذکور در سال ۱۹۹۰ (صفحات ۳۷۰-۳۷۵) به چاپ رسانید و اینک نخستین دفترتی که به اهتمام او نشر شده است به مجلهٔ آینده رسیده و نویدی است از آنکه کار با نظم و توالی انجام خواهد شد.

بنابه گزارش بلوا دنبالهٔ جلد سوم در دست چاپ است. جلد چهارم که به معارف اسلامی و فلسفه اختصاص خواهد شد توسط V. M. Shepherd تدوین می‌شود و برای سپردن به چاپ آماده شده است.

پنجمین جلد معرفی کتب شعر فارسی را دربردارد. آنچه از استوری برجای مانده برگه‌هایی است که او از فهرستهای نسخ خطی و اطلاعات چاپی و ترجمه‌های آنها استخراج کرده بود که از حیث سرگذشت سراینندگان ضعیف و مختصرست. بنابراین به سفارش انجمن آقای بلوا مکلف شده است که آن برگه‌ها را تکمیل کند و با مراجعه به صدها مرجع و منبعی که در زمینهٔ ادبیات از روزگار استوری تاکنون به چاپ رسیده است اطلاعات مندرج در برگه‌ها را به حد مقدور تکمیل سازد. آنچه او اکنون به چاپ رسانیده صورتی نزدیک به کمال دارد. حقیقهٔ توانسته است به حد امکان و توان خود با دست‌یابی به مراجع چاپ ایران مطالب را «روزگانی» up to date کند. بطور مثال در صفحات ۱۱۲ تا ۱۵۹ که مربوط به فردوسی است به اهم منابع و مراجع و چاپها اشاره شده تازه‌ترین مقاله‌هایی هم که در مجله‌های آینده و ایران نامه راجع به فردوسی آمده معرفی شده است. این قرآن حکایت از کمال جوئی محقق دارد که جانشین استوری می‌شود. ضمن تحسین کار بلوا، ایشان می‌توانند مطمئن باشند که برای اخذ اطلاعات علمی و کتابشناسی «آینده» جوابگوی پرسشهای ایشان خواهد بود.

IRAN

World Bibliographical Series. Volume 81. Compiler Reza

Navahpour. Oxford, Clío Press. 1988. 308 p.

درین کتابشناسی معرفی ۷۸۷ کتاب مهم و اساسی مربوط به ایران در بخشهای زیر آمده است:

کشور و مردمش - جغرافیا و زمین شناسی - سفرنامه‌ها - سیاحت و راهنماهای سفر - گیاهشناسی و جانورشناسی - شناخت بیش از تاریخ و باستانشناسی - تاریخ - سرگذشتنامه و خاطرات - جمعیت - مهاجرت - اقوام و اقلیت‌ها - زبان - دین (اسلام - مسیحیت و یهودیت - زردشتی) - بنیادهای اجتماعی و تحولات جامعه - خدمات اجتماعی و بهداشت - سیاست - انقلاب ایران - روابط خارجی - جنگ خلیج فارس - قانون اساسی - سپاه و دفاع - اقتصاد - تجارت - نفت و صنایع آن - زراعت و آب یاری - حمل و نقل - کارگری - آمار - شهرسازی - آموزش و پرورش - علوم و فنون - ادبیات - هنرها - مجموعه‌های ایرانی در کتابخانه‌ها و موزه‌های خارجی - تولید و نشر کتاب - خطاطی - رسانه‌های همگانی - نشریات تخصصی - کتابشناسیها - فهرست نام مؤلفان و موضوعات - نقشه ایران.

چون کتاب برای استفاده عمومی سیاست پیشگان و علاقه‌مندان به آگاه شدن رجال ایران است طبعاً گردآورنده دانشمند را کوشش بر آن بوده است که کتابهای انگلیسی را درین مجموعه معرفی کند و نباید انتظار داشت که تحقیقات ایرانیان به فارسی در آن آمده باشد. ناچار کاربرد این کتابشناسی سودمند با کتابشناسی ویلسن و نظایر آن تفاوت دارد.

MEDIEVAL PERSIA 1040- 1797

By David Morgan. London, Longman. 1988. 197 p.

این کتاب هفتمین شماره است از سلسله کتابهای «تاریخ خاورمیانه» که زیر نظر پ. م. Holt انتشار می‌یابد. کتاب مورگان استاد تاریخ ایران در مدرسه زبانهای شرقی در دانشگاه لندن. تاریخ ایران را از روزگار ترکان سلجوقی تا پایان سلطنت دربردارد. مباحث کتاب او عبارت است از: سرزمین و مردم ایران - ایران در روزگاران پیش از سلاجقه - سلطنت سلجوقیان - تشکیلات سلاجقه - آخرین سلاجقه و اسماعیلیان و قره خانیها و خوارزمشاهیان - مغولان و ورودشان به ایران - حکام مغول در ایران - غازان و جانشینان او - امپراطوری تیمور - ایران در دوره تیموریان - سلسله‌های ترکمنی - شاه اسمعیل و استقرار تشیع - بحرانیهای سالهای ۹۳۰-۹۹۵ - سلطنت شاه عباس اول - دومین قرن پادشاهی صفویان - ایران در قرن هجدهم.

تردید نیست این کتاب کوچک جانشین خوبی است برای تاریخهای مفصلی که ملکم و سایکس نوشته‌اند و طبعاً برای خواستارانی که مجال خواندن و مراجعه به کتاب هشت جلدی تاریخ ایران کیمبریج تازه تألیف ندارند متنی است قابل استفاده و مورد اعتماد.

CITIES AND TRADE

Consul [K.] Abbott on the Economy and Society of Iran 1847-

1866. Edited and with an introduction by Abbas Amanat.

London, Ithaca Press. 1983. 44+256 p.

عباس امانت استاد تاریخ فاجار در دانشگاه ییل امریکا گزارشهای کنسولی آبوت انگلیسی را که تاکنون چاپ نشده بود به چاپ رسانیده و مبنی بسیار مهم درباره وضع شهرها و تجارت ایران در قرن نوزدهم در دسترس محققان گذارده است.

بخش اول شرح مسافرت اوست به دریاکنار خزر در سالهای ۱۸۴۷-۱۸۴۸. اواز تهران به آن صوب رفته بوده است. همه مطالبش در زمینه مسائل تجاری، قوم شناسی، وضع طبیعی و محصولات است در مناطق مازندران و گرگان. بخش دوم گزارشهای اوست درباره مسائل تجاری و تولیدی در شهرهای کاشان، اصفهان، یزد، بندرعباس، کرمان، شیراز، محصره، کرمانشاه، همدان.

در بخش دیگر اطلاعاتی درباره شهرهای دیگر و مطالبی از جمله درباره بشاگرد، بیرجند، تون، طبس و عشایر فارس و اسامی پرنندگان را دربردارد.

قسمتی از گزارشها درباره آذربایجان است در سال ۱۸۶۴ و بیان وضع قشون، شهر تبریز، زراعت، مسافات، خوی، اردبیل، خلخال، شاهونها، شقایقها، افشارها، ایرملوها، بلباس، مکرکی و میاسها و اوزان تبریز.

گاه اسامی جغرافیایی را آبوت با تحریفهای آوایی ضبط کرده است آن چنانکه به گوش او می‌رسیده و گاه هم ناشی از آن است که خط او درست خوانده نشده مانند Sav که قطعاً Sarv است (ص ۱۴۰). سرو پائین و بالا هم اکنون هست. یا Beak که بیوک Beek درست است (ص ۱۴۱). یا Kesnvich که قطعاً kesnvieh (کسنویه) است.

Mooghan که قطعاً مغار (موغار) است (ص ۱۹۵).

از جمله آنها که آبوت غلط ضبط کرده کاریزست که باید گاریز می نوشت (ص ۱۴۲). بناتک که یک کلمه است و آبوت Benat-ki نوشته. هنزاکه به اشتباه Hanzar آمده است. این اسامی مربوط به بز دست که من می شناسم و بطور نمونه چندتا را ذکر کردم.

THE ISMA'ILIS

Their History and Doctrines. By Farhad Daftary.
Cambridge. Cambridge University Press. 1990. 804 p.

نخستین کتاب علمی، مستند و مفصل درباره اسماعیلیه است که به قلم یک ایرانی - فرهاد دفتری - توسط یکی از معتبرترین ناشرین کتب اساسی و تحقیقی اروپا - دانشگاه کیمبریج انگلستان - انتشار می یابد. پیش از دفتری، اسماعیلیه شناسان معروف چون ولادیمیر ایوانف، برنارد لوئیس، برتلس روسی، کلیفرد باسورث و عده ای کثیر از اسلام شناسان کتابها و مقاله هایی درباره این مذهب نوشته اند و آقای دفتری در کتابشناسی خود از آنها یاد و زحمات پیشینیان را حق گذاری کرده است.

کتاب دفتری با یادداشت تمجید آمیز پرفسور ویلفرد مادلونگ که خود از متخصصان شناخت مذاهب اسلامی است آغاز می شود. مندرجات کتاب عبارت است از: مقدمه درباره پشرفتهای غربیها در مطالعات اسماعیلی، مبانی و آغاز گسترش تشیع - اسماعیلی گری آغازین - اسماعیلیان فاطمی - مستعلیان اسماعیلی - اسماعیلیه نزاری در دوره الموت - اسماعیلیه نزاری پس از دوره الموت - کتاب درین قسمت به سرنوشت و حال اسماعیلیه در روزگار کنونی پایان می گیرد و خوانندگان بخوبی می توانند آگاه شوند که اکنون پیروان این مذهب در چه وضع اند.

کتاب با جداول شجره نامه و واژه نامه اصطلاحات و سپس یادداشتهای توضیحی هر فصل (که بسیار دقیق و روشمندست) و کتابشناسی و اندکس پایان می گیرد.

BURZOY'S VOYAGE TO INDIA AND THE ORIGIN OF THE BOOK OF KALILAH WA DIMNAH.

By François de Blois. London. Royal Asiatic Society 1990. 102 p.
(Prize Publication Fund Vol. XXIII.)

سفر برزوی حکیم به هند و پژوهش در سرچشمه کتاب کلیله و دمنه موضوع کتابی است از فرانسوا بلوا. مندرجات این رساله دقیق و تحقیقی عبارت است از:

- نظر اجمالی به کهن ترین روایت کلیله و دمنه.
- مندرجات ترجمه های عربی و فارسی
- چارچوب داستان.
- بخشهای مقدماتی.
- مرد در چاه.
- مأخذ عجیب درباره محتویات کتاب
- حکایت سفر برزویه به هندوستان.
- متن و روایت درازتر.
- برزویه و بوذرجمهر.
- بررسی انتقادی سه روایت اساسی مربوط به حکایت برزویه.
- سفر هند و سرگذشت نویسی برزویه.
- تکوین متن کلیله و دمنه.
- نسخه ها و چاپهای دیده شده.
- متن ها (مرد در چاه - روایت کوتاهتر سفر هند برزویه - روایت درازتر سفر هند برزویه).

بلوا در پیش سخن خود از سیلوستر دوساسی یاد می کند که نخستین بار در سال ۱۸۱۶ کلیله و دمنه عربی را نشر

کرد و تحقیقاتی همراه آن ساخت. پس از آن به دست آمدن نسخه‌های دیگر و بررسی‌های گوئییدی، بیکل، نلدکه، درنبرگت، رایت، شیخو، شوون، شولتس و هرتل تازگیهای نوینی را پیش آورد. در ۱۹۱۴ هرتل نتایجی در تحقیقات مربوط به یک قرن مطالعه دربارهٔ کلیله و دمنه را عرضه کرد.

مؤلف بیست نسخهٔ تاریخدار (از سال ۶۱۸ تا ۱۲۰۰) و سیزده نسخهٔ بی‌تاریخ را معرفی کرده و جدولی را به چاپ رسانیده که مطابق و جود فصول کلیله را در اصل هندی، سریانی قدیم، سریانی بعدی، یونانی، فارسی ابوالمعالی، فارسی بخاری، ابن الهیاریه، عبری قدیم و لاتین، اسپانیائی، چاپ سیلوستر دوساسی نشان داده است. این کتاب را حتماً باید به زبان فارسی ترجمه کرد.

**LETTERS FROM TEHRAN: A BRITISH AMBASSADOR
IN WORLD WAR II PERSIA**

**By Reader Bullard. Forworde by Fitzroy Maclean. Edited by
E.C. Hodgkin. London. I. B. Tauris. 1991. 13+301 p.**

متن نامه‌هایی است که سر ریدر بولارد سفیر انگلیس در ایران در دورهٔ جنگ از تهران به خویشان خود به لندن نوشته و در آنها مطالبی قابل توجه راجع به احوال ایران مندرج ساخته و نظرهای سیاسی و مفروضات خود را اظهار کرده است و برای رسیدگی تاریخ ایران نکته‌هایی را دربردارد.

ریدر بولارد سفیری مقتدر بود، چون ایران در اشغال بود. در شاه و دولت و مجلس و عشایر و دیگر طبقات اعمال قدرت می‌کرد و سیطره‌ای نامناسب پیدا کرده بود. به همین ملاحظه عامهٔ ایرانیان و رجالی که حیثیت ایران برایشان مهم بود از او خوششان نمی‌آمد. اشاره‌ای به نامه‌های ساعد مراغه‌ای و حسین علاء به تقی‌زاده که خواستار برکناری بولارد از سمت وزیر مختاری بوده‌اند می‌بایست در صفحات مقدمه این کتاب به چاپ می‌رسید تا معلوم شود آنچه دربارهٔ ایران می‌گفته است چه انعکاسی در دل ایرانیان داشته. آن نامه‌ها در دوره‌های مجلهٔ آینده چاپ شده است. جزین در کتاب خاطرات تقی‌زاده هم از سیاست نامیمون بولارد یاد شده است.

QANAT, KARIZ AND KHATTARA

**Traditional Water Systems in the Middle East and North Africa.
Edited by P. Beaumont, Michael Bonine and K. McLachlan.
Genral Editor A. McLachlan. London. Middle East Centre,
School of Oriental and African Studies, University of London.
1989. 305 p.**

مجموعهٔ شانزده سخنرانی است که در سمینار «قنات»، برگزار شده توسط آکادمی بریتانیا - مؤسسهٔ ایرانشناسی بریتانیا و مرکز مطالعات خاورمیانه دانشگاه لندن ایراد شده است.

A. K. S. Lambton

پیدایی، توزیع و عمل قنات

P. Beaumont

قنات و منابع زیرزمینی

M.E. Bonine

مستطیلی شکل بودن زمینهای زراعتی ایران

S. Roaf

هموارسازی راه قنات ناحیهٔ یزد

M. Honari

قنات و زندگی انسانی در ایران

E. Ehlers

قنات و چاههای پمپی در عباس آباد همدان (با همکاری عباس سعیدی)

P. W. English

قنات ماهان کرمان

M. Hartl

قناتهای نجف آباد

N. O. Kielstra

احیای یک قنات نزدیک اصطهبانات

A. K. S. Lambton

قناتهای قم

شش مقاله دیگر این مجموعه دربارهٔ فئات در افریقات.

STUDIES ON THE HISTORY OF SAFAWID IRAN
By Roger M. Savory. London, Variorum Reprints. 1987.

مجموعهٔ شانزده مقاله است دربارهٔ تاریخ دورهٔ صفوی. مؤلف در میان ایران‌شناسان خارجی مسلماً شاخص‌ترین دانشمندی است که تاریخ آن عصر را بررسی کرده است. موضوعهای این مقاله‌ها به چند دسته بخش‌بندی شده است: برکشیده شدن صفویان به قدرت (سه مقاله) - اصول تشکیلاتی دورهٔ صفویان (چهار مقاله) - دولت صفوی و اصول سیاسی (پنج مقاله) - تشنجات قومی و عقیدتی در حکومت صفوی (چهار مقاله).

THE EARLY 'ABBASID EMPIRE
Al-Tabari. Volume 1: the Reign of Abu Ja'afar al-Mansur.
Translated by J.A. Williams. Cambridge, Cambridge University
Press. 1988. 263 p.

ترجمهٔ بخشی است از تاریخ طبری که حکومت ابو جعفر منصور را دربردارد.

**COMMERCIAL CONFLICT BETWEEN PERSIA
AND THE NETHERLAND, 1712- 1718.**
By W. Floor. Durham, University Durham. 1988. 62 p.
(Occasional Papers Series, No. 37)

مباحث این رساله که مبتنی است بر اسناد دست اول چنین است: علت برخورد - هیأت محمد جعفر بیگ - مسائل تجاری پشم کرمان - اعزام کتلاار Ketelaar به سفارت از هلند به اصفهان.

IRAN. THE CRISIS OF DEMOCRACY, 1941- 1953.
By Fakhreddin Azimi. London, I. B. Tauris. 1989. 433 p.

بیگمان روشن‌ترین و برجسته‌ترین تحقیقی است که دربارهٔ حوادث ایران میان سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۲ نوشته شده است. سالهایی که ایران تمرین دموکراسی می‌خواست بکند و مردم ایران می‌بایست بتوانند درین راه موفق بشوند. اما نشد. همچنانکه پیش از توپ بستن مجلس به فرمان محمدعلی شاه و پس از فتح تهران هم به چنین آرمانی دستیابی پیدا نشد.

بهر تقدیر کتاب فخرالدین عظیمی که ترجمهٔ فارسی آن هم انتشار می‌یابد تحقیقی است اساسی بر اساس مدارک چاپی ایرانی و اسناد وزارت امور خارجهٔ انگلیس. از دکتر فخرالدین عظیمی چند مقالهٔ عمیق در زبان فارسی نشر شده است و باید امید داشت بیشتر ازین در زبان مادری خود بنویسد آن هم اکنون که در یکی از بهترین دانشگاه‌های امریکا به تدریس تاریخ ایران اشتغال دارد.

IRAN. A CHILD'S STORY
A Man's Experience. By Gholam Reza Sabri-Tabrizi.
Edinburgh. Mainstream Publishing. 1989.

خاطرات روزگار کودکی، جوانی نویسنده است مزوج با سرگذشت ایران در دورهٔ زندگی او. نویسنده لابلای مطالب اشعار زیادی از شعرای بزرگ ایران را به ترجمه آورده است.

WORLDWIDE SURVEY OF ISLAMIC MANUSCRIPTS

General Editor: Geoffrey Roper. Inaugural Volume.

London. Al- Furgan (Islamic Heritage Foundation). 1991. 159 p.

مؤسسه الفرقان (میراث فرهنگی اسلام) که جزوی است از بنیاد آفای زکی یمانی طرحی اساسی و بزرگ درباره معرفی و حفظ نسخه‌های خطی اسلامی دارد. در پی درین منظور در همه کشورهای جهان به بررسی پرداخته است تا بداند که در هر مملکت چه مجموعه‌هایی هست و کدامها فهرست شده است و هر مجموعه چه وضعی دارد. این جلد که به مناسبت افتتاح آن مؤسسه در لندن انتشار یافته حاوی گزارش مربوط به کشورهای اطریش، کامرون، کانادا، چکوسلواکی، مراکش، نیجریه، لهستان، قطر و واتیکان است.

ISLAM: STATE AND SOCIETY

Edited by Klaus Ferdinand and Mehdi Mozaffari.

London, Curzon Press. 1988. 219 p. (Studies on Asia Topics,

No.12)

سلسله «مطالعات در مطالب مربوط به آسیا» از انتشارات مؤسسه مطالعات آسیای کشورهای اسکانندیناوی است. کتاب کنونی مجموعه‌ای است حاوی چهار مقاله:

Ch. Toll	هدف کنونی مطالعات اسلامی
J. Hjärpe	مباحثات امروزی تعریف حقوق بشر در ممالک اسلامی
G. M. O. Kerimov	وضع اجتماعی سیاسی و وظایف اسلام امروزی
M. Arkoun	مفهوم قدرت در تفکر اسلامی
H. Djait (جمیط)	اساس حکومت اسلامی
J. B. Simonsen	اداره امور در حکومت اسلامی
M.A. Ghazi	حکومت و سیاست در فلسفه شاه ولی الله
M. Mozaffari	اسلام و جامعه مدنی
A. Rabo	بعث و اسلام
A. Christensen	دین و سیاست در افغانستان کنونی
A. Olesen	توسعه حکومت جدید در افغانستان
M. Naur	تشکیلات کارگری در لیبی
T. Melasuo	فرهنگ و اقلیتها در الجزیره

E.G.W. GIBB MEMORIAL SERIES

سلسله اوقاف گیب

اوقاف گیب پس از چند سال دو کتاب تازه منتشر کرده است.

- ۱ -

کتاب **الناسخ والمنسوخ فی القرآن الکریم لابی عبید القاسم بن سلام**

Abu 'Ubaidal - Qasim b. Sallam's K. al- Nasikh wa- l- Mansukh.

London, 1987. 192 p. + 116 (Text).

J. Burton استاد دانشگاه سنت اندروز انگلستان نشر شده است.

درین مجلد متن عربی به چاپ حروفی و تعلیقات مفصل چاپ کننده بر متن، همراه با سرگذشت مصنف و وصف نسخه آمده است. نسخ و منسوخ در تاریخ اسلام مبحثی با اهمیت است و ابو عبید که حدود سال ۲۲۴ هجری درگذشت از مردم هرات بود ولی روزگاری دراز را در قلمرو عباسیان گذراند و تألیفات مهم از خویش برجای گذاشت. چاپ متن دقیق است و همراه شده است با فهرستهایی چنین: صورت کتابهای دیگری که در نسخ و منسوخ نوشته اند براساس فهرست ابن ندیم و کشف الظنون و صورت مصطفی زید - کسانی که ابو عبید از آنها خبر نقل کرده - اسناد (به کسر الف) ابو عبید - فهرست آیات قرآنی.

- ۲ -

**Document forms for official orders of appointment in the
Mughal Empire. Translation, notes and text By John F.**

Richards. Cambridge. 1986. 78 p. and facs. editon.

این کتاب متن عکسی و ترجمه انگلیسی یکی از مجموعه های ترسلات دوره مغولی هند و حاوی اطلاعات و اصطلاحات زیادی است که برای شناخت تاریخ آن روزگار و مشکلات متونی که از آن عهد در دست داریم مفید فایده است. در حقیقت با تحلیلی که مترجم از آن به دست می دهد دستورالعملی است از پادشاهان مغولی هند (گورکانیان). نسخه اصلی متن در کتابخانه موزه بریتانیا و محتوی شصت و پنج سند در مباحث مختلفی مربوط با تشکیلات اداری و عواید دولتی است در دوره بهادرشاه (که چهار سال در اول قرن هجدهم سلطنت کرد). مترجم نشان می دهد که روش مالی و اداری مملکت برگردۀ اصولی است که اکبر پادشاه بنیاد نهاد و پیش از او هم در هند مجرا بوده است.

عکس، نسخه (همه صفحات) درین مجلد به چاپ رسیده و عناوین عمده آن چنین است:

اسناد خدمات اهل خدمات و ارباب طلب جمله شصت و پنج سند: صوبه داری - فوجداری - فوجداری جاگیر - کروزرگی محالات - فوطه داری پرکنه - چودهراهی - زمینداری - برآمد نویسی پرکنه - پروانه بیاضی امانت - داروغگی خزانه پرکنه - تمویلداری محال سایر - مشرفی محال سایر - پیشکاری امانت و فوجداری پرکنه - داروغگی و امینی دارالضرب - صاحب عیاری دارالضرب - چودهراهی محال سایر - کوتوالی رکاب - مقیمی و مهترانی - داروغگی جوی آب - داروغگی داکچوکی - داروغگی و امینی محال زعفران - داروغگی و امینی پنته نحاس - پیمانہ کشی - مجلکای خدمت - قبولیت تمهد خدمت - متصدیگری سورت بندر مبارک - دیوانی فوج - امانت پایبافی - کروزرگی محال پایبافی - خدمت رفع ابواب ممنوعه - سپرد و امهای ملبوس خاص - راهداری و نانه داری - خدمت ارمانی تومان پشاور - داروغگی منبعی غلات - خدمت استیفاء - پیشکاری دیوانی افواج - داروغگی و امینی سایر - دستک قوشخانه برای گریز جانوران - چوکسانی و وزن کشی دارالضرب - قبض نویسی منصب داران - امینی تنخواه دست بدستی روزینه داران - میربندری فرضه و داروغگی نمکسار بندر - میر بحری و داروغگی نوازه - امینی کوتوالی - پیشکاری دیوانی صوبه - داروغگی و ناخدائی جهازات - داروغگی خزانه صوبه باپرکنه - چودهراهی صرفه - مشرفی پرکنه - کرورائی خزانه - اخبارنویسی پرکنه - داروغگی و سزاولی کاغذ صوبه - مشرفی بندتخانه - مردهائی - تنخواه دستگردان ساخوان - دیوان صوبه - پروانه کاشت زمین بنجر - معافی محصول باغ - سزاولی ارسال کاغذ پرکنه - دستک تنخواه دو مائه مدد خرج ازخزانه عامره - دستک تنخواه کارخانجات دواب از خزانه - دستک تنخواه منصب داران.

درین فهرست الفاظ و کلماتی است که عیناً در متن فارسی آمده و از اصطلاحات رایج هندوستان بوده است.

این مجموعه ترسل نمونه هایی بوده است برای کسانی در دیوان و دربار و صوبه به کارهای نویسندگی اشتغال داشته اند.

بسیاری از اصطلاحات فارسی مرسوم در هند برای زبان ما اهمیت بسیار دارد مانند دستگردان که مترجم آن را

standing order معنی کرده است.

THE IDEA OF IRAN

An Essay on its Origin. By Gherardo Gnoli

Roma. IsMEO. 1989. 216 p. (Serie Oriental Roma, LXII).

ایتالیا

آرینه‌ها در غرب ایران - آرینه‌های اوستا - سنت آریزی تا ظهور اسکندر - سنت آریزی در دوره سلوکی‌ها و اشکانیان - ساسانیان و استقرار نام ایران. نتیجه: سرفصلهای تحقیق مهم و اساسی بتولی است که در تاریخ فرهنگ ایران باستان از نامداران و پژوهندگان درجه اول است. بحث او درین کتاب این است که نام ایران در هر دوره‌ای از لحاظ تاریخی و جغرافیایی چه مفهومی داشت. در چند صفحه نتیجه دامنه سخن را به دوره پس از اسلام تا عصر پهلوی کشانیده است. طبیعی است به همان میزان که برای مطالب مربوط به پیش از اسلام غوررسی کرده و به منابع و مراجع اساسی دستیابی داشته است برای دوره پس از اسلام هم مخصوصاً باید در متون شعر و نثر به تجسس دقیق و عمیق پرداخت و مفهوم ایران را در افکار و آثار ایرانیان استخراج کرد.

ITALIA ED ESFAHAN

ایتالیا و اصفهان

گردآوری با مقدمه آنجلو پیه مونتسه. تهران. ۱۹۷۰. خشتی. ۱۵۱ ص.

مجموعه‌ای است هم زیبا و هم محققانه که به مناسبت نمایشگاه تکنولوژی ایتالیا در اصفهان (آذر ۱۳۷۰) تهیه و بخش شده است و ده مبحث دارد:

- اصفهان در زمان اوزون حسن نگارش آمبروجیو کنتارینی
 - اصفهان در زمان شاه عباس صفوی نگارش پیترو دولواله
 - اغذیه در اصفهان نوشته پیترو دولواله
 - زاینده رود شعری به فارسی از پیترو دولواله
 - خصوصیات شهر اصفهان در ۱۶۹۴ نوشته جوان فرنچسکو جملی کارری
 - بارعام درباغ سعادت آباد ۱۶۹۴ - از جملی کارری
 - اهدای نشان پاپ به امام جمعه اصفهان از میرزا مسکین اصفهانی و فرزندش عبدالرحیم
 - ستونهای مسجد جمعه اصفهان از گالدیری
 - ساختمان عالیقاپو در اصفهان از گالدیری
 - کتابشناسی ایتالیائی اصفهان.
- کوشش در تهیه این کتاب نتیجه دانش و ذوق و اطلاعات وسیع پیه مونتسه است.

PROCEEDINGS OF THE FIRST EUROPEAN CONFERENCE
OF IRANIAN STUDIES.

Turin, September 7-11 (1987). Edited by Gh. Gnoli and

A. Panaino Rome. IsMEO. 1990. 602 S. (2 vols)

مجموعه خطابه‌هایی است که در نخستین مجمع علمی ایرانشناسی اروپا ایراد شده است. جلد اول به ایران باستان و جلد دوم به دوره ایران اسلامی اختصاص دارد. مجموعه پرازشی است.

STATISTICS AND LIRICA PERSICA

By Riccardo Zipoli. Roma. University degli Studi di Venezia.

1992. 118 p. (Eurasistica, 26)

MAJMU'E - ye BAI'ARIYE

By R. Zipoli. Roma. Institute Culturale della Repubblica Islamica
d'Iran in Italia. 1989. 170 p.

مقاله اول از زیپولی است با نام از عنصری تا هاتف حاوی ترجمه برگزیده اشعاری از عنصری، فرخی، انوری، نظامی، عطار، سعدی، سلمان، حافظ، جامی، فغانی، نظیری، بیدل، هاتف. اهم مقالات دیگر این مجموعه چنین است:

G. Bellingeri
L. Serena Loi
G. Scarcia
F. M. Bertotti
G. Mattioli

غزلهای ترکی صائب
فارسیهای خوشحال خان ختک
شعر فارسی در مغرب
نگاهی به اشعار نظامی
قصه‌ای از صادق چوبک پهلوان کجیل

PREHISTORIC SETTLEMENTS IN THE BARDSIR PLAIN,
SOUTH- EASTERN IRAN

By S. Mansur S. Sajjadi. *EAST and WEST*. Vol. 37. No 51-4
(1987), pp. 11-128.

تحلیلی باستانشناسی است از یافته‌های زیرزمینی در کف بردسیر کرمان. آبادیهایی که از آنها ذکر شده عبارت است از: مشیز، لاله‌زار، قلعه عسگر، تازیان، بهرامجرد، نگار. نام ویرانه‌هایی که در آنها حفريات شده عبارت است از بهرامجرد، غبیره، قلعه درکو یا قلعه بابکان، جای بی‌نام نزدیک تازیان، کندار آسیاب، جای بی‌نام در راه خیرآباد به مزار، جای بی‌نام نزدیک شیرینک، جای بی‌نام نزدیک کشمش‌خانه، جای بی‌نام نزدیک عباس‌آباد در راه بهرامجرد، جای بی‌نام نزدیک کهن سیر، گسک، تل علی میرزائی.

COUPS D'OEIL SUR LA LINGUISTIQUE IRANIENNE.

Par J. Duchesne- Guillemin. *La Pzitione attuale della linguistica storica nell' ambito delle discipline linguistiche*. (Roma, 26-28 marzo 1991). Roma, Accademia Nazionale dei Lincei. 1992. pp. 131-145.

نگاهی است به تاریخچه زبانشناسی ایرانی در میان خاورشناسان و اشاره به عمده کارهایی که شده است و اینکه اکنون چه جریان‌هایی دنبال می‌شود. نوشته‌ها و پژوهشهای دوشن گیلمن همواره ژرف و عالمانه است. دانشمندی است راستین.

جدید فارسی شاعری

ترجمه از ن. م. راشد. لاهور. مجلس ترقی ادب. ۱۹۸۷. رقی. ۴۰۰ ص.

نخست مقاله‌ای است تحلیلی درباره چگونگی اشعار نیما یوشیج - تولی - اخوان ثالث - شاملو - اسمعیل شاهرودی - کسرابی - اینتهاج - محمد زهری - سپهری - نادرپور - نصرت رحمانی - آتشی - رویایی - فرخ‌زاد - کیانوش - براهنی - حقوقی - خونی - شفیمی کدکنی - سپانلو - احمد رضا احمدی به زبان اردو.

پس از آن ترجمه بعضی از اشعار هریک از آنها آمده است.

شمار

تألیف سراج‌الدین علی (خان آرزو). تصحیح، مقدمه و حواشی از ریحانه خاتون. پیش لفظ از ابواللیث صدیقی. کراچی. مؤسسه آسیای مرکزی و غربی دانشگاه کراچی. ۱۹۹۱. وزیری. ۵۶۳ و ۶۸ و ۴۲ ص.

چهل و دو و شصت و هشت صفحه مطالب به انگلیسی در معرفی آرزو و کتاب مشر اوست. مشر کتابی است در زمینه مباحث زبان‌شناسی و لغوی زبان فارسی و زمانی در هندوستان به فارسی نوشته شد که در ایران ازین گونه مباحث سخنی در میان نبود. آرزو متولد ۱۱۰۱ هجری است. خانم ریحانه خاتون متن را به دستنویس خود به انضمام عکس دستنویسی که دنباله مطلب را دربردارد به چاپ رسانیده و در ذیل صفحات مشکلات را توضیح داده است. برای آنکه بر مضامین این متن مهم آگاهی به دست آید چند عنوان آن آورده می‌شود.

در بیان زبان فارسی - در بیان آنکه غلط ازا هل زبان صادر شود یا نشود - در معرفت فصیح - در بیان حذف - در بیان تصرف فارسیان در الفاظ زبانهای دیگر - در بیان تصرف فارسیان در هندی - در توافق الفاظ - در معرفت اتباع - در معرفت حروف.

خدمات مؤسسه آسیای مرکزی و غربی دانشگاه کراچی در چاپ متون فارسی قابل تمجید و زحمات دلبوزانه آقای دکتر ریاض الاسلام مورخ مشهور و مؤلف اسناد تاریخ صفویه سزاوار تحسین است.

مقالات حافظ محمود شیرانی

جلدهای هفتم و هشتم. مرتبه مظهر محمود شیرانی. لاهور. مجلس ترقی ادب. ۱۹۷۶ و ۱۹۸۵. ۴۶۲ و ۴۶۰ ص.

معرفی شش جلد نخستین مقالات شیرانی موقعی که منتشر شده بود در «راهنمای کتاب» آمد و اینک که فرزند گرامی مرحوم شیرانی، آقای مظهر محمود شیرانی لطف کرده جلدهای هفت و هشت را ارسال داشته‌اند با تجدید ذکر جمیل مرحوم شیرانی به آوردن مشخصات این دو جلد می‌پردازد.

مندرجات جلد هفتم در سه بخش است: مطالب - تنقید - تبصره.

آنچه در قسمت مطالب آمده است مرتبط است با تاریخ هندوستان - در قسمت تنقید مطالب زیادی هست که جنبه اصطلاحی دارد و با تاریخ و تمدن ایران هم ارتباط دارد مانند بلوچ، مغل یا چغتای، فرنگی یا رومی، راه مکه، بخشی، شاگرد پشه، کمان یا کمند، دربار، جاجم، شکار، باغ، زعفران، گلاب، نارنگی، رساله کلم کاشانی، خزینه‌الاصفیا، تاریخ فرشته، سیرالمعارفین، مونس الارواح، سیرالقطاب، اسلحه آتشی، روایت فردوسی، منجیق عروس، منجیق چینی، دیابه، عراده، دیگ، تفک، ناوک، بخاره، خوارزم، نیشابور، رعد و کمان رعد، مجموعه‌الصنایع، روشن اسکندری، کتاب آداب الحرب، فلاجوری، دشنه، کناره، آتش بازی، امیر خسرو، تفک افکن، بندوق و جز اینها.

تبصره حاوی شرح اسوال چند تن از هنرمدیان و انگلیسیان است.

عنوان فرعی جلد هشتم «کتاب نصاب، عروض اور مسکوکات سی متعلق مضامین» است؛ این تفصیل:

حصه اول کتاب نصاب (نصاب اردوست) که به «خالق باری» موسوم است. متن نصاب هم چاپ شده است.

حصه دوم عروض: وزن رباعی - عروض جدید - مباحثات عروضی.

حصه سوم. مسکوکات قدیمه.

مکاتیب حافظ محمود شیرانی

مرتبه مظهر محمود شیرانی. لاهور. مجلس یادگار حافظ محمود شیرانی. ۱۹۸۱. وزیری. ۳۴۰ ص.

حافظ محمود شیرانی (درگذشته در ۱۹۴۶) از استادان و ادیبان ناماور هندوستان بود که در لاهور زندگی می‌کرد و استاد دانشگاه پنجاب بود. او نخستین کسی است که دریافت یوسف و زلیخای منسوب به فردوسی از فردوسی نیست (پیش از عبدالعظیم فریب و مجتبی مینوی). او چندین مقاله درباره فردوسی و شاهنامه دارد که خوشبختانه به

فارسی هم ترجمه شده است. اواز استادان بنام دانشگاه لاهور و از محققان برجسته در زمینه ادبیات فارسی بود. او دارای کتابخانه‌ای بود که نسخه‌های خطی آن واجد اهمیت بسیار است. خوشبختانه فهرست آنها منتشر شده است. فرزند برومند ایشان که خود اکنون از استادان است به مناسبت برگزاری مجلس یادگار حافظ محمود شیرانی (۱۹۸۰) که سال صدم ولادت او بود مجموعه‌ای از نود و هشت نامه حافظ را به چاپ رسانید. این نامه متعلق به اشخاص مختلف است. غالب این نامه‌ها متضمن مطالب ادبی و تاریخی است. مخصوصاً نامه‌هایی که به دکتر محمد اقبال (آنکه محقق بود) - عبدالستار صدیقی - دکتر سید عبدالله - دکتر عبداللہ چغتایی.

فهرست مشترک نسخه‌های خطی فارسی پاکستان
تألیف احمد منزوی، مجلد سیزدهم (دانشهای بلاغی - دستورزبان - عروض و قافیه). اسلام آباد پاکستان. ۱۳۷۰، وزیری، ص ۲۳۹۵-۳۰۳۱

کار بزرگ منزوی به سیزده جلد رسید. درین جلد ابتدا نسخه‌های خطی فارسی موجود در کتابخانه‌های پاکستان در موضوعهای دستور زبان فارسی - دستور زبان عربی - عروض و قافیه - علوم بلاغت - آمده است. سپس «فهرستواره» می‌آید که عبارت است از کتابشناسی همه کتابهای خطی و چاپی در همان موضوعهای یاد شده پیش ازین. خدا یار و یاور چنین مرد پرکار شیفته بادا که پایه‌ای استوار در علم فهرست نگاری ایران است.

مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

- ترجمه‌های متون فارسی به زبانهای پاکستانی، تألیف اختر راهی، اسلام آباد (پاکستان). ۱۹۸۶. وزیری. ۴۹۶ (شماره انتشار ۱۰۴).
- قسمت اول ترجمه‌ها به زبان اردو ترتیب موضوعی - قسمت دوم ترجمه‌های پنجابی و پشتو و سندی و براهوی. فهرست کتابهای فارسی چاپ سنگی و کمیاب کتابخانه گنج بخش. جلد دوم. تألیف عارف نوشاهی. اسلام آباد. ۱۹۸۹. وزیری. ص ۱۰۱۳ تا ۱۴۱۸ (شماره ردیف ۱۱۸).
- فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه دانشگاه پنجاب لاهور. گنجینه آذر. تألیف خضر عباسی نوشاهی. اسلام آباد. ۱۹۸۶. وزیری. ۵۹۰ ص (شماره ردیف ۱۰۶).
- این فهرست به ترتیب موضوعی است از نسخ فارسی مجموعه یکهزار و پانصد نسخه خطی که در تملک پرفسور سراج‌الدین آذر بود و کتابخانه خریده است.
- فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه همدرد کراچی. تألیف خضر عباسی نوشاهی، اسلام آباد. ۱۹۸۶. وزیری. ۵۹۱ ص. (ردیف شماره ۱۰۶).
- متأسفانه کتابهای دیگری که از سال ۱۹۸۶ توسط مرکز تحقیقات نشر شده است به دفتر مجله نرسیده تا به معرفی آنها پردازیم و قصور از ما نیست.

ROAD TO PAKISTAN

A Comprehensive History of the Pakistan Movement- 1947.

Vol. 1 (712- 1858).

Edited by Hakim Mohammad Said, S. Moinul Haq, Shariful

Mujahid, Ansar Zuhid Khan.

Karachi, Hamdard, 1990. 653 P.

تاریخ سرزمینی است که امروز پاکستان می‌گوییم. از سال ۷۱۲ تا ۱۸۵۸ میلادی، در بیست و یک فصل. هر فصل آن به قلم یکی از مصلحان پاکستانی است و درین مواضع: مقدمه - شبه قاره پیش از اسلام - غزنویان و غوریان - سلطنت دهلی و حکومتهای محلی - امپراطوری مغول هند - تحولات جامعه مسلمانان (دو بخش) - تشکیلات اداری - تحولات اجتماعی اقتصادی - معماری - نقاشی هندی - خطاطی و سکه - دانش و آموزش و پرورش - ادبیات فارسی (از ساجدالدین قهیمی) - ادبیات عربی در شبه قاره - انحطاط مغول - استقرار انگلیس - سلطنت خداداد میسور و سقوط حیدر علی - تشکیل حکومت میسور - انقلاب بزرگ سال ۱۸۵۷-۱۸۵۸ (در دو بخش) - تکوین زبان اردو از آغاز قرن نوزدهم.

حکیم محمد سعید به راستی از اعجوبه‌های مدیریت است. نه تنها مؤسسه بزرگ همدرد را ایجاد کرده است و اکنون حال بیت‌الحکمه (دانشگاه) آن را به وجود آورده که در سی چهل مؤسسه و انجمن علمی و اجتماعی و فرهنگی کشورش دخیل و رکن فکری است.

چین و کره

داستانهای برگزیده از شاهنامه فردوسی
ترجمه و انتخاب جان هون نین. ۱۹۹۱. ۶۵۷ ص.
این برگزیده به زبان چینی است و با چاپی خوب.

گلستان سعدی

ترجمه کیم نام استاد زبان فارسی در سانول (کره). ۱۹۷۸. رقعی - ۲۶۲ ص.

این ترجمه در پنج هزار نسخه چاپ شده است. مترجم ترجمه بوستان و مثنوی مولانا را هم در دست دارد. رساله ختم تحصیلات او درباره سید محمدعلی جمالزاده بوده و جزین رساله‌ای درباره حرف «را» نوشته است.

خطای نامه

خطای نامه متنی فارسی است درباره چین از عصرشاه اسمعیل و تألیف علی اکبر خطایی که چند سال پیش در تهران به کوشش ایرج افشار چاپ شد. اینک ترجمه چینی آن توسط جان تی وی استاد دانشگاه پکن انتشار یافته است.

ANNALE OF JAPAN ASSOCIATION FOR MIDDLE EAST STUDIES

No. 4 (1989). 2 Vols. 293,308 p.

No. 6 (1991). 355 p., No.7 (1992). 546 p.

ژاپون

درین مجموعه مقاله‌ها، گفتارها درباره ایران است.
جلد چهارم: اشاره‌ای درباره مقالات شهری تبریز در قرن نوزدهم میلادی از ماساشی میزوتا (به ژاپونی با خلاصه‌ای به فارسی).

جلد ششم: مسائل توسعه شهری در ایران به قلم امیرباقر مدنی.

- پناهندگان افغانی در خراسان از دکتر محمدحسین باپلی یزدی.

جلد هفتم: میرزا ملکم خان منتقد ادبی از ایرج پاریسی نژاد

- نقد کتاب مینو بوهندا (به زبان ژاپونی) درباره تصرفات مغولان چاپ ۱۹۹۱. به قلم اکیرا ایواناکه.

IRANIAN STUDIES

1- Caravan Routes Across the Zagros Mountains in Iran. K.

Kamioka. Tokyo. 1988. 199 p. (No.36- Studia Cultural Islamica)

راههای کاروانی در کوههای زاگرس (به زبان ژاپونی)

2- Periodic Markets in Gilan. By K. Kamioka and K. Haneda.

Tokyo, 1988. 212 p. (No. 37- Studia Cultural Islamica).

بازارهای دوره‌ای در گیلان به زبان ژاپونی.

STANDARDISATION AND ORTHOGRAPHY
IN THE BALUCHI LANGUAGE.

By Carima Juhani: uppsala, 1989- 268 p. (Acta
Universitatis Upsaliensis. Studia Iranica Upsaliensis. 1).

سیری

نخستین جلد از انتشارات دانشگاه اوپسالا (سوئد) در رشتهٔ ایرانشناسی، کتابی است به معیار علمی و کاملاً دقیق در زمینهٔ زبان بلوچی. بیش از یکصد سال است که خاورشناسان بررسی در زبان بلوچی را جزو کارهای اساسی زبانشناسی گذارده‌اند اینک خانم جهانی به مناسبت گویشهای مختلفی که در بلوچی هست کوشیده است راههای دست‌یابی به زبان معیار را در بلوچی نشان بدهد.

عناوین مباحث اصلی در کتاب خانم جهانی چنین است: نظر کلی به ادبیات بلوچی (گفتاری و نوشتاری) - نظریه دربارهٔ زبان معیار و شیوهٔ رسم خط - تکوین دست‌یابی به معیار در زبانهای دیگر ایرانی - گویشهای بلوچی و آواشناسی معیارشناسی زبان بلوچی - کتابت و رسم خط در بلوچی - گزیدهٔ متون - کتابشناسی در سه بخش.

MIDDLE EAST AND ISLAM

A Bibliographical Introduction. Revised and Enlrged Edited
by Diana Grimwood - Jones. Zug, Inter Documentation
Company, 1979. 429 p. (Middle East Libraries Committee,
Bibliotheca Asiatica, 15).

سیری

کتابشناسی اساسی و معتبر و همچون راهنمایی است برای همه کتابداران و محققان رشته‌های تحقیقی منطقهٔ خاورمیانه و ممالک اسلامی. مندرجات این چاپ دوباره عبارت است از:

مراجع دم دستی
کتابشناسیهای عمومی و اختصاصی و مراجع دم‌دستی
نشریات ادواری مربوط به ممالک اسلامی و خاورمیانه
مطالعات شرقی، عربی و اسلامی

D. Grimwood- Jones
D. Hopwood
J. D. Pearson

تاریخ و مطالعات اسلامی
تاریخ اسلام
تاریخ خاورمیانه در دورهٔ معاصر
اسپانیای اسلامی
مغرب
فقه اسلامی
هنر و معماری و باستانشناسی دورهٔ اسلامی
اسلحه و جنگ
دین اسلام
کلام اسلامی
فلسفهٔ اسلامی
ریاضیات و نجوم نزد مسلمانان
پزشکی مسلمانان

C. E. Bosworth
P. Sluglett
J. D. Latham
J. D. Latham
J. D. Latham
G. Scanlon
J. D. Latham
P. Johnstone
J. D. Latham
D. Brady
P. P. Lorch
P. Johnstone

A. Al- Shahi	کتابشناسیهای موضوعی
W. B. Fisher	قوم شناسی ملل خاورمیانه
E. R. J. Owen	جغرافیای خاورمیانه
E. R. J. Owen	مسائل سیاست خاورمیانه
R. Mabro	تاریخ اقتصادی معاصر خاورمیانه
R. Mabro	نفت خاورمیانه
	انتشارات رسی

G. R. Smith	کتابشناسیهای منطقه‌ای
G. N. Atiyeh	عربستان
J. Knappert	مصر
P. Sluglett	اندونزی
R. L. Bidwell	عراق
G. L. Lewis	شمال افریقا
D. Peretz	ترکیه
J. A. Boyle	فلسطین - اسرائیل - اردن
P. W. Avery	ایران قبل از قاجار
M. A. Katouzian	ایران قاجاری و پهلوی
C. Wakefield	اقتصاد ایران
R. L. Hill	روزنامه و نشریات ایران
A. Hourani	سودان
	سوریه و لبنان

J. D. Latham	زبان و ادبیات
M. M. Badawi	ادبیات عربی قدیم
D. Hopwood	ادبیات عربی معاصر
T. M. Johnstone	روزنامه‌ها و نشریات ادواری عربی
J. F. G. Bynon	مطالعات لهجه شناسی
	مطالعات بربری

هر یک از این نویسندگان در زمینه کار خود متخصص است و هر نوشته معلوم است از اطلاعات کتابشناسی.

MIDDLE EAST AND ISLĀM

A Bibliographical Introduction. Supplement 1977- 1983. Edited by Paul Auctherlonie. Zug. Inter Documentation Company. 1986.

246 p. (Bibliotheca Asiatca, No. 20).

این کتاب دنباله و پیوست کتابشناسی پیش است و بر همان ترتیب و اساس. مؤلفان این جلد کوشیده‌اند که پیشرفت تحقیقات و گسترش کتابشناسیها را تا سال ۱۹۸۵ به پژوهندگان معرفی کنند. چنین است تغییراتی که در آن روی داده، یعنی فقط نام مقالات که عوض شده یا نام نویسندگان که تغییر کرده است آورده می‌شود. بقیه بر همان منوال سابق و به قلم همان اشخاص پیشین تهیه شده است.

R. Hillenbrand	هنر و معماری و باستانشناسی دوره اسلامی
G. H. A. Juynboll	احادیث
P. Auchterlonie	فقه اسلامی
P. Auchterlonie	کلام اسلامی
I. R. Netton	فلسفه اسلامی
R. I. Lawless	جغرافیای خاورمیانه
P. Sluglett	تاریخ خاورمیانه در دوره معاصر
T. Niblock	عربستان دوره معاصر و مسالک عربی خلیج فارس
D. Hopwood	مصر
P. Auchterlonie	ایران
C. Hillenbrand	ایران (با همکاری)
J. Knappert	اسلام در شرق افریقا
J. Knappert	اسلام در اندونزی
D. Waines	فلسطین ۱۸۰۰ تا ۱۹۴۸
D. Peretz	فلسطین - اسرائیل - اردن
M. W. Daly	سودان
W. M. Hale	ترکیه
O. Wright	مطالعات لهجه شناسی عربی
W. Behn	روزنامه‌ها و نشریات فارسی

BAUEN UND WOHNEN AM HINDUKUSH

Von Paul Bucherer-Dietschl (Hrsg.). Liestal, 1988. 180 S.

(Stiftung Bibliotheca Afghnica, 7).

پول بوخر مهندسی است سوییسی که از سی سال پیش دلبستگی به افغانستان، تاریخ، فرهنگ و طبیعت آنجا پیدا کرد و سفرهای دور و دراز مشتاقانه به آنجا رفت. حالاً بیش از پانزده سال است که در شهرک کوچکی در سویس «کتابخانه افغانی» را که مؤسسه‌ای علمی و مرکزی شده است از اسناد و کتب مربوط به افغانستان بنیاد نهاده است. این کتابخانه انتشاراتی دارد که هفتمین آن به نام مذکور در صدر این یادداشت حاوی نه مقاله است:

W. Köhler	انواع مصالح ساختمانی در معماری افغانستان
A. E. Engler	خاک و ساختمان
H. W. Mohm	صنایع چوبی
I. Von Moos	مسکن و خانه در منجن تل
V. Marigo	نوشته دیودور سیسیلی درباره خانه‌های شهرک «پاراپامیس»
D. W. Illi	فانوس و چراغ در خانه‌های هندوکش
N. H. Duprée	ویکتوریا در حرمسرای افغانستان
M. Klinkott	آرایشهای ساختمانی در جنوب غربی افغانستان
غلام جیلانی داوری	سنگ قبری از غزنه (سال ۱۱۲۵)

INTOXICATION EARTHILY AND HEAVENLY

Seven Studies on the Poet Hafiz of Shiraz. Edited by M. Glünz
and Ch. Bürgel. Bern. Peter Lang. 1991. 147 p.

هر دو سال یکبار در دانشگاه برن جلساتی برای معرفی جنبه‌ای و گوشه‌ای از ادبیات و تاریخ مشرق تشکیل می‌شود. در سال ۱۹۸۹ این جلسه به حافظ اختصاص داشت و اینک خطابه‌هایی که در آنجا خوانده شد به اهتمام م. گلوئنز و استادش کت. بورگل به چاپ رسیده و حاوی مقالات از افراد ذیل است:

J. Ch. Bürgel- E. Glassen - M. Glünz- C.-C. Kappler - J.S. Meisami - D.M. Correale - Th. Widmer.

امیدست این مجموعه ترجمه شود تا حافظ شناسی ایران چهره تازه‌های از برداشت خاورشناسان در اختیار داشته باشد.

MANI, LE BOUDDHA DE LUMIERE

Catechisme manichéen chinois. Par Nahal Tajadod. Paris.

Les Editions du Cerf. 1990. 362 p.

مندرجات کتاب «مانی، بودای روشنایی» ترجمه و تحقیق خانم نهال تجدد چنین است:

معرفی کتاب «خلاصه عقاید و قواعد بودای روشنایی، مانی» که در این ترجمه Compendium نامیده شده، نوشته روحانی مانوی در سال ۷۳۱- مانویت در چین - تاریخ متن - اهمیت سندی آن برای تاریخ مانویت - زبان کتاب و خلاصه و معرفی هریک از شش بند آن. مجموعه متن یازده صفحه کوتاه چینی است.

متن چینی و ترجمه آن. خوانندگان باید بدانند خانم نهال تجدد چنین می‌داند.

تعلیقات (از صفحه ۸۱ تا ۲۵۳)، سراسر کار خانم تجدد و نمونه پژوهش و تسلط ایشان در موضوع است.

پیوست ترجمه و یادداشت‌های چاپ نشده از دو دانشمند فرانسوی پل پلیو و پل دمی اول.

فهرست لغوی و اعلام کتاب «خلاصه».

فهرست ارقام و اعداد کتاب «خلاصه».

فهرست همان مطالب در بخش تعلیقات.

پیش از خانم نهال تجدد، متن چهار بند اول کتاب «خلاصه» را هالون و هنینگ در مجله «ایزیاماژور» و بندهای

پنجم و ششم را شاون و پلیو در «ژورنال آرزبائیک» ترجمه و نشر کرده بوده‌اند.

انتشار کتاب خانم تجدد به زبان فرانسه در زمینه مانی شناسی برای ما ایرانیان مفتنم است ازین حیث که پس از

تقی‌زاده ایشان ایرانی دیگری است که توانسته است در مکتب مانی شناسی اروپا تحقیقات خود را منتشر کند.

LE NOMADISME DANS LE NORD DU KHORASSAN

Par Mohammad - Hossein Papoli- Yazdi. Paris. Institut Français

de Recherche en Iran. 1991. 434 p.

کتاب دلپذیر و پژوهشی دکتر محمدحسین پاهلی یزدی درباره کوچ روی در شمال خراسان با پیش سخن کوتاه جغرافیاشناس فرانسوی پلانول آغاز می‌شود و در آن گفته است که اساس این تألیف برای اخذ درجه دکتری از دانشگاه پاریس بوده است.

پاهلی یزدی از سال ۱۹۶۸ تا ۱۹۷۷ در بیست و پنج آبادی خراسان به تحقیق و تجسس محلی پرداخته و حاصل کارش این تألیف عمیق جغرافیایی است در موضوعی که نازگی و ابتکاری است. البته درباره عشایر ایران قرنیه است که خاورشناسان مطالعاتی کرده‌اند ولی تحقیقات دقیق‌تر از آن سی سال اخیرست. مثلاً آنچه دیگر فرانسوی و گارتویث امریکایی دربارهٔ بختیاری و بک امریکایی دربارهٔ قشای و تابر انگلیسی دربارهٔ شاهسون انجام داده‌اند نمونه‌های

اساسی است. اینک تألیف پاپلی یزدی را باید نام برد که به این رشته افزوده می‌شود. کتاب او دقیق و آماري و پراز نمودارهاست و مضامین اصلی آن عبارت است از:

تاریخ و تشکیلات عشایری کردهای خراسان - محیط طبیعی - آب و هوا - پوشش گیاهی - مراتع و ییلاق و قشلاق - مسکن و آغل - کوچ - نیمه کوچبان - ماشین شدن وسایل حمل و نقل - ارتباطات اجتماعی اقتصادی - اسکان - نتیجه. خوشبختانه ترجمه این کتاب به فارسی نشر شده است و درجای خود معرفی آن را آورده‌ام.
دکتر پاپلی یزدی برای این کار و کوششهای زیادی که در زمینه جغرافیای ایران انجام داده است به دریافت جایزه انجمن جغرافیایی فرانسه نایل شد.

DES PALAIS DU CHAH AUX PRISONS DE LA REVOLUTION

Par Ehsan Naraghi. Paris. Balland. 1991. 381 p.

احسان نراقی میان ماههای شهریور - دی سال ۱۳۵۷ هشت بار با شاه ملاقات و مذاکره کرد و همه صحبتها طبعاً مرتبط با جریانه‌ها و مسائلی بود که در آن روزها میان رجال سیاسی و مخالفان در میان بود. نراقی چون در رشته جامعه‌شناسی درس خوانده همیشه برخورد واجب دیده است در هر واقعه و موضوعی که با جامعه ارتباط دارد وارد باشد. آن روزها برای کسی که با چنین روحیه‌ای می‌زید بسیار پرکشش بود و طبعاً دائم در جستجوی آن بود مطلبی و خبری تازه به دست آورد و در «متن» باشد. ناچار با همه طبقات به سخن می‌نشت، حتی هشت جلسه با شاه آن هم در ایامی که بحران شتاب پیدا می‌کرد.

تردید نیست خاطرات نراقی از آن هشت جلسه که سعی کرده است عمده سخنان شاه را در برداشته باشد گوشه‌ای است از آن دوره فعالیت نراقی و طبعاً برای محققان تاریخ در روزگاران دیرتر یکی از منابع تواند بود. نراقی متن را به فرانسه نوشته به ترجمه فارسی هم منتشر شده و نقدهایی هم درباره آن به چاپ رسیده است.
بخش دیگر کتاب خاطراتی است از او از سه باری که پس از سال ۱۳۵۸ توقیف و حبس شد و تجربه‌ای دیگر در شناخت مسائل اجتماعی به دست آورد و توانست از نشت و خاست با افراد و طبقات مختلف درکنج «سمج» یادداشتهایی به خاطر بسپارد و زبده آنها را درین کتاب عرضه دارد.

LA ROSERAIE DU MYSTERE

Suivi du commentaire de Lähiji. Traduit du persan, présente' et annoté par Djamshid Mortazavi et Eva de Vitray- Meyerovitch.

Paris. Sindbad. 1991. 226 p.

جمشید مرتضوی که کارها و ترجمه‌های دیگرش از متون عرفانی پیش ازین در مجله معرفی شده است با همکاری خانم اوا دووینتری میروبیج توفیق یافته است ترجمه گلشن راز شستری با گزیده‌ای از شرح لاهیجی بر آن منظومه را منتشر کند. چهار صد و سی و چهار تعلقه و حاشیه توضیحی درانتهای ترجمه برای تفهیم مطالب پیچیده عرفانی و اصطلاحات، حکایت از روش علمی و دقت نظر او دارد.

MOYEN ORIENT ET OCEAN INDIEN

5 (1988). Paris. 173 p.

مجموعه‌ای است کاملاً علمی از مقالات درباره سرزمینهای خاورمیانه تا اقیانوس هند در قرون شانزدهم تا نوزدهم و اینک پنجمین آن نشر شده است.

مهمترین مقاله آن سومین بخش است از مطالعات صفویه شناسی ژان اوین با عنوان.

Avenement des Safavides reconsidere. (pp. 1-130)

اوین درین نوشته به فتوحات قزلباشان - تجلیات شاه اسمعیل - پایان حکومت آق قویونلو - صوفیان کلاه سرخ - شیخ و شاه - بدبختیهای جنگ - مخالف عشایری - روشندان مخالف - مخالفان خانوادگی - تشکل سیاسی پرداخته است.

دو مقاله دیگر یکی درباره تجارت جده در قرن هجدهم است از ویلیام فلور. دیگری درباره وضع روابط خارجی حکومت هند در اواخر قرن شانزدهم میلادی.

پنجه گربه، چشم بلبلی

PATTE- DE - CHAT ET OEIL - DE - ROSSIGNOL

بدن و اعضای بدن در واژه‌های گیاهی در زبان فارسی

Par M. J. Moinfar. Illustration de Corinne Vénot Moinfar.

Nanterre. Société d'Ethnologie. 1988. 107 p.

معین فر در این رساله‌ای که در کمال زیبایی و ذوق چاپ شده است چهل و سه گیاهی را که جزئی از نام آنها یکی از اعضای بدن است معرفی کرده و نام علمی هریک را آورده و گونه هریک را شناسانده و توضیحات لغوی و ادبی داده است.

نمونه: پابزی - تاج خروس - پرطاوس - دستبو - فرس کمر - گاو چشم - ریش بابا...

ABSTRACTA IRANICA

Vol. 13 (1990). Paris, Institut Français de Recherche en Iran.

1991. 135 p.

این جلد معرفی ۴۲۹ کتاب و رساله و مقاله را دربردارد. شمارش آن از جلد‌های پیشین کم‌ترست (حتی از نصف کمتر). ظاهراً به این سبب که معرفی کتابها و مقاله‌های چاپ ایران در آن کمتر آمده است. طبعاً دشواری دسترسی به کتابهای ایرانی در فرنگ با مشکلاتی که برای صدور کتاب بود این گونه زیانهای معنوی را پیش آورد. اکنون که این دشواری برداشته شده است امیدست بتوانند در جلد دیگر جبران مافات کنند.

بن بست

بر مبنای چند نامه از مرتضی کیوان، از م. ف. فرزانه. پاریس انتشارات سرشار. ۱۹۹۱. رقی. ۲۱۹ ص.

مصطفی فرزانه هم‌درس دوره دانشکده و دوست مشترک من و مرتضی کیوان و جمعی دیگر که نامشان در کتاب بن بست هست نامه‌هایی را که مرتضی به او نوشته بوده و سالهای درازی که دور از وطن زیسته با خود نگاه داشته و اینک کتابی بر مبنای آنها نوشته و یادگاری ارجمند درباره کیوان برجای گذاشته است. اما من که شاید بیش از هر کس از کیوان نامه داشتم (حدود صد تا میان سالهای ۱۳۲۴ تا ۱۳۴۲) در سال ۱۳۴۴ یا ۱۳۴۴ مجبور شدم آنها را به همراه عکسهای زیادی که با هم گرفته بودیم و هفت هشت نامه مرحوم دکتر محمد مصدق و شاید نامه‌های دیگر در چاه بیندازم تا از احتمال افتادن آنها به دست ساواک که در مظان مراقبت آنها بر خودم بودم دور شود. البته حالا افسوس زیاد می‌خورم، زیرا نامه‌های کیوان مشهور بود به نکته‌های ادبی و نقدهای زیاد از کتابهای آن روزگاران و یادهایی از رفا و اشخاص فرهنگی که در آن سالها با ما محشور بودند و یا در مجلات نویسندگی می‌کردند. بهر تقدیر رسیدن کتاب فرزانه تجدید یادی شد برای من از آن جریان و درینجا هم مناسبتی ندارد به سبب واقعه بیردام.

مرتضی کیوان جوانی فرهنگمند، مستعد و نویسنده سخن شناس و عاشق تازگی و در دوستی بی‌شائبه و راستین بود. البته ساده بود و بی‌پیرایه. بهمین علت بود که غرق شد تا آنجا که جان خود را از دست داد. از ایامی که او در مجله بانو کار می‌کرد و سپس که به «جهان نوه» پیوست و سردبیر این مجله شد کمتر روزی بود که از هم خبر نداشته باشیم. بسیاری عصرها را با هم گذراندیم. از چهارراه سر در سنگی (خانۀ ما) به سوی خیابان نادری می‌رفتیم و سپس به کتابفروشی ابن سینا سری می‌کشیدیم و بازمی‌گشتیم. در کوهنوردی گاهی همراهی می‌کرد و چندبار در کوهنوردیهای توجال و ورجین و شهرستانک و جز آنها چند روزه با هم می‌بودیم. خوش سخن و دست و پا گرم و همراه و بی‌آلایش و متین و نکته‌دان و نکته‌یاب بود. شاید از سال ۱۳۲۷ بود که آرام آرام به همسخنی یا رفقای توده‌ای بیشتر تمایل پیدا

کرد. طبعاً از جهان نو بتدریج برید ولی نشست و خاست خود را با من داشت. در همین دوره بود که به نوشته‌های «مرتجمانه» من خرد می‌گرفت و آنچه را نمی‌خواست روبرو به من بگوید بصورت نامه‌های مفصل و مطول می‌نوشت و به خانه ما می‌داد و مرا از راه و روشی که در پیش می‌داشتم برحذر می‌داشت. تمایل نخستینش به حزب توده که عاقبت به دلستگی تام و تمام بدان جمعیت منتهی شد حس سوءظن هم در او برانگیخته بود. برای اینکه سخنی به گزاف نگفته باشم ناچارم گفته‌ای را از او گواه مطلب بیاورم.

خیال می‌کنم در سال ۱۳۳۰ بود که احمد اقتداری در یکی از کوچه‌های خیابان کاخ خانه‌ای اجاره کرده بود و من گاهی به او سر می‌زدم. یکی از روزها که من به خانه او رفته بودم کیوان مرا دیده بود که از آنجا بیرون آمده بودم. چون اقتداری را نمی‌شناخت از قیافه جنوبی اقتداری که شباهتی به پاکستانیها دارد تصور کرده بود اقتداری پاکستانی است و از عوامل انگلیسیها، یکی دو روز بعد که کیوان مرا دید به کنایه گفت منزل آن پاکستانی برای چه کاری رفته بودی! از حرفش تعجب کردم و چون بی‌جوئی کردم و محل را گفت دریافتم مقصودش احمد اقتداری بوده است. هشتاد صفحه از «بن بست» خاطراتی است که مصطفی فرزانه از کیوان به یاد داشته و بقیه متن نامه‌هایی است که کیوان از تهران به پاریس به فرزانه نوشته است (سال ۱۳۲۹ تا ۱۳۳۱).

یگانه عکسی که از یادگارهای گذشته و همسپینی با کیوان برابم باقی مانده در سال هشتم آینده (۱۳۵۹) در صفحه ۹۳۵ چاپ شده است. درین جا برای تعدید یاد از کیوان، منقح شده آنچه را در زمستان ۱۳۵۷ راجع به او در مجله راهنمای کتاب چاپ کرده‌ام به مناسبت نشر کتاب «بن بست» درینجا می‌آورم.

* * *

«مرتضی کیوان از دوستان خوب و مهربان من در دوران جوانی بود. قریب هشت سال از زندگی من با او گذشت. در نیمی ازین سالها، روزی نبود که میانمان بدیداری نباشد، خواه در دفتر مجله جهان نو و خواه در عمارت وزارت راه واقع در سه راه شاه که او در آنجا کار می‌کرد و خواه عصرها در خیابان نادری و استانبول که معمولاً با سیبوش کسرانی و هوشنگ ابتهاج و سیروس ذکاء و مصطفی فرزانه و کاووس جهاننداری و جمعی دیگر قدم می‌زدیم و از جریانه‌های ادبی و فرهنگی صبحتها به میان می‌آمد، و بالاخره در میان روستاها و کوهستانهای البرز که بارها و بارها با هم بودیم و من از لذت همصحبتی او بهره می‌بردم.

کیوان از مردم همدان بود. نوجوان بود که به طهران آمد. خدمت اداری خود را در وزارت راه شروع کرد و در آنجا با «نامه راه» آشنا شد. این مجله بعد به «راه نو» موسوم شد و کمی بعدتر به «جهان نو» بنیادگذار «راه» و «راه نو» محمد سعیدی بود و حسین حجازی سردبیر و گرداننده آن. کیوان حیات فرهنگی خود را با این مجله‌ها که جنبه ادبی و هنری و علمی داشت آغاز کرد و درین سیر سردبیری مجله «بانو» و سپس مجله «جهان نو» را پذیرفت. از اولین کارهای او در «راه نو» که به یاد دارم نشر یکی از نامه‌های ناصرالدین شاه به ولیعهد بود (۱۳۲۴). طبع جویا و نهاد پویای کیوان ازین میدان پا را فراکشید و به دنیای تازه‌تری پا گذاشت. تازه‌یابی و نوجویی ذوق او را برمی‌انگیخت که با ادبیات تازه‌تر و جهان فکری دیگر همسخنی کند. آنچه از او در مجله‌های چاپ‌تاز سالهای ۱۳۲۸ بعد نشر شده است نمونه‌هایی است ازین تازه جوئیها.

کیوان، در جمیع دوستان آن روز نادره‌ای بود کم مانند، ازین حیث که بسیار می‌خواند. مخصوصاً هم آنچه به ترجمه می‌رسید و ازین رهگذر با ادبیات غربی و بطور اخص ادبیات روسی و نوشته‌های هنری و اجتماعی مکتبهای چاپ آشنائی می‌یافت و هم آنچه از ادبیات و متون فارسی در دسترس او قرار می‌گرفت. او درین وادی تشنه تا آرام و سیراب ناپذیر بود. یادم است در تابستان سال ۱۳۳۱ (که اگرچه هنگام گرمی هیجانهای سیاسی بود) محمد جعفر محبوب و علی کسمانی و یکی دو نفر دیگر را برانگیخت که شاهنامه بخوانیم و به منزل می‌آمدند. محبوب شاهنامه می‌خواند و بحثهای دلپذیر می‌کردیم. اگرچه هریک از ما در سیاست آن روز عقیده‌ای خاص خویش داشتیم هنوز ادب فارسی پیوند دهنده میان همه بود، همانطور که صفا و صدق دوستی و لذت مباحثه و همصحبتی.

کیوان نثر را تند و روان و بی‌عیب و سریع می‌نوشت. در نوشتن مکتوب دوستانه پرتوان بود. افسوس که انبوه نامه‌های دلپذیر و خواندنی و پر مطلب او را از دست داده‌ام تا نشان دهم که او چسان نویسندگی را دوست می‌داشت و لذت می‌برد. از اینکه دریافته‌ای خود را در زمینه مباحث فرهنگی و آنچه می‌خواند به دوستان خود منتقل کند و به قلم نقد خواننده‌های خود را به دوستان بازگو کند.

در شعر نیز بی‌مایه نبود. مقداری از اشعارش در جهان نو و بعضی از نشریه‌های آن روزگار به چاپ رسیده است. بر مجموعه شعر «ناصر نظمی» و بر ترجمه محمد جعفر محبوب از «انتقام مروراید» اشتین بکت مقدمه‌ای دارد و نیز بر بعضی کتابهای دیگر که نامشان یادم نیست.

وقتی مؤسسه مطبوعاتی علی اکبر علمی در صدد برآمد نشریه‌ای در معرفی کتابهای جدید آغاز کند، چون دوستان مهدی آذریزدی گرداننده آن بود مرحوم کیوان سرازها شناخته به او مدد می‌رسانید. اما از آن نشریه که ناشی از مجموعه راهنمای کتاب بود بیش از دو شماره انتشار نیافت. (طبعاً با مجله راهنمای کتاب که ده سال پس از آن انتشار یافت اشتباه نخواهد شد).

کیوان طبیعت را دوست می‌داشت. در سالهایی که به تداوم با حسین حجازی و ناصر و محسن مفخم و عباس شوقی و امین عالیبرد و مهندس فروزان و مهندس محمدی و عده‌ای دیگر به کوهنوردی می‌رفتیم او از یاران مقاوم و علاقه‌مند و استوار بود.

در سالهای ۲۸ و ۲۹ جمعاً به محمد جعفر محبوب و مسعود برزین و یکی دو نفر دیگر محدود می‌شد و بارها شده که دو به دو بودیم و از اوشان به شهرستانک، از جاجرود به لشکرک از این کوه به آن کوه دره‌های باشکوه را زیر پا می‌گذاشتیم.

کیوان از شرکت در حوزه‌های ادبی دوستانه به دور از تفاوت آراء سیاسی، پرهیز نداشت. مثلاً در دفتر جهان نو که خانابای طباطبائی، علی جوهر کلام، جعفر شریعتدار و عبدالحسین زرین کوب، سیروس ذکاء، عباس شوقی، جمشید بهنام، فخری ناظمی و عده‌ای دیگر از نویسندگان مجله می‌آمدند او هم می‌آمد و می‌گفت و می‌شنید. همچنین در جلسه‌ای که در منزل علی کسمانی و نیز در اجتماعاتی که در انجمن گیتی متعلق به محسن مفخم تشکیل می‌شد پای ثابت بود. در منزل کسمانی چه مجادلات و برخوردهای فرهنگی که میان صاحبان عقاید مختلف نمی‌شد. خروس جنگیها (ضیاء پور و شیروانی و غریب و هوشنگ ایرانی) بودند و محمد جعفر محبوب و محمود تفضلی و سیروس ذکاء و عده‌ای دیگر که نامشان را از یاد برده‌ام.

بازگویی خاطرات گذشته از احوال دوستی با ذوق و باصفا، جوانمرد و هنرخواه که تیرباران شد ناگوار است. او چندی پس از ۲۸ مرداد با جمعی از افسران عضو حزب توده ایران گرفتار شد و همراه یازده نفر از این گروه کشته شد. هیچ از یادم نمی‌رود چهره معصوم او را در آن شبی که با جمعی از دوستان به منزلش دعوت شده بودیم تا ما را با نامزدش آشنا کند. در آن محفل عده زیادی نبودند. زین‌العابدین رهنما و فرزندانش به مناسبت خویشی بودند و از دوستان نزدیکش بیش از چهار پنج نفر نبودیم. همین خانه بود که او را از پوری سلفانی جدا کرد و به کشتن کشانید. از آن روز که پیوند زناشویی بست چندی نپایید که از میان رفت. قصه‌ای از مردانگی او بنویسم تا دردی را که از مرگش در دل دارم روشن تر سازم.

چند روزی پیش از اینکه گرفتار شود به منزل آمده بود و یک بسته محتوی عکسها و نامه‌ها و یادداشتهایی که از من داشت به کلفت خانه داده بود و رفته بود. بر روی آن بسته مضمونی از این قبیل نوشته بود «امانت‌هایی را که پیش من داشتی برگردانید... چند روز بعد که خبر گرفتاریش را شنیدم دریافتیم که او بیش از آن که می‌دانستم شریف و بزرگووار و انسان بود، چون دریافته بود که گرفتار شدنی است نخواسته بود در گرفتاری خود نامی از دوستش در اوراقش باشد و به آن دوست گرفتاری پیدا کند. بعدها از دوستان دیگر شنیدم همین جوانمردی و پایداری در دوستی را در حق آنها هم کرده بود.

کیوان به هنگام مرگ نزدیک به سی و سه سال داشت.

خدایش او را بیمارزاد و امثال مرا بخشوده گرداند که پس از بیست و چهار سال نامش را توانست‌ام از دل بر قلم بیاورم.

ایرج افشار

KITĀB AL- TABĪKH

کتاب الطبخ ابن سیار وراق

By Ibn Sayyār al - Warraq. Edited by Kaj Öhrnberg and

Sahban Mroueh. Helsinki 1987. 10, 343 (Studia Orientalia, 60).

(اکسفورد) و هلینکی تصحیح و چاپ شده است. مقدمه انگلیسی کتاب شمه‌ای است درباره کتابهای آشیزی که در زبان عربی موجود بوده و یا هست.

درین مقدمه اشاره‌ای هم به تأثیر طبایخی مرسوم نزد برمکیان ایرانی در طبایخی عربی شده است. افسوس که برای این متن فهرست کلمات و مصطلحات تهیه نکرده‌اند ورنه بخوبی روشن می‌شد که تأثیر ایرانیان در طبع عربی از راه پی بردن به کلمات و مصطلحات بسیار آسان است. در همین کتاب بزمورد، لون شاهی، گردناجات، سنوسجات، لویایات، دیکبریکات، زیرباجات، اسفیدباجات، بستانیات، نارباجات، لوزینق، فالوذج، خشکانج، سازج، جوارشانات و جز اینها یادگارهایی است از تأثیر و نفوذ و رواج آشیزی ایرانی در سرزمینهای عربی.

COLLECTION OF THE SOURCES FOR THE HISTORY OF
PRE-ISLAMIC CENTRAL ASIA.

مجموعه منابع

آکادمی علوم مجارستان به مدیریت و نظارت ایرانشناس نامور Janos Harmatta از چند سال پیش سلسله انتشاراتی را به نام مذکور در فوق بنیاد نهاد که همه مجلدات آن حاوی مقاله‌های درجه اول علمی و تخصصی است و چون بسیاری از مندرجات آنها با تمدن ایران مرتبط است فهرست مندرجات را به همان صورت اصلی می‌آوریم تا علاقه‌مندان بهتر بتوانند به آنچه می‌خواهند دستیابی پیدا کنند.

Vol. I

Prolegomena to the Sources on the History of Pre - Islamic
Central Asia. 1979.

Vol. II

Studies in the Sources on the History of Pre- Islamic Central
Asia. 1979.

Vol. III

From Hecataeus to Al- Huwarizmi. Buctrian, Pahlavi, Soghdian,
Persian, Sanskrit, Syriac, Arabic, Chinese, Greek and Latin
Sources for the History of Pre- Islamic Central Asia. 1984.

Vol. IV

From Alexander the Great to Kül Tegin. 1990.

فهرست مندرجات آنها در صفحات ۵۷۶-۵۷۴ دیده شود.

BETWEEN THE DANUBE AND THE CAUCASUS

Oriental Sources on the History of the Peoples of Central and
South Eastern Europe. Edited by György Kara. Budapest.

Akadémiai Kiado. 1987. 372 p.

«میان دانوب و قفقاز» مجموعه هجده مقاله است درباره منابع شرقی مربوط به تاریخ مردم اروپای مرکزی و جنوب شرقی یعنی منطقه‌ای که عثمانیها بر آن نواحی نفوذ و حکومت داشتند و این است فهرست مندرجات کتاب.

B. A. Cvetkova

G. David

منابع عثمانی مربوط به نهضت مقاومت قشونی علیه عثمانی در بلغار

نظام مالی در سنجاق هنگری

VOL. I

I. GREEK AND LATIN SOURCES

<i>P. Aalto</i> , Experiences with Latin Sources	9
<i>J. Wolski</i> , Points de vue sur les sources gréco-latines de l'époque parthe ...	17
<i>I. Borzsák</i> , Zum Zeitanatz des Q. Curtius Rufus	27

II. BYZANTINE SOURCES

<i>H. W. Haussig</i> , Byzantinische Quellen über Mittelasien in ihrer historischen Aussage	41
<i>S. Szádeczky-Kardoss</i> , Über das Werk des Menandros Protektor als eine Quelle der Geschichte Mittelasiens	61

III. OLD IRANIAN SOURCES

<i>R. Ghirshman</i> , La formation quadripartite des tribus perses	73
<i>B. Schlerath</i> , Das Awesta als Quelle für die Geschichte Zentralasiens	85
<i>K. Hoffmann</i> , Das Avesta in der Persis	89
<i>M. A. Dandamayev</i> , Data of the Babylonian Documents from the 6th to the 5th Centuries B. C. on the Sakas	95
<i>M. Mayrhofer</i> , Zur Frage nicht medisch-persischer Personennamen in Persepolis	111
<i>R. Schmitt</i> , Die Wiedergabe iranischer Namen bei Ktesias von Knidos im Vergleich zur sonstigen griechischen Überlieferung	119

IV. MIDDLE IRANIAN SOURCES

<i>Ph. Gignoux</i> , Problèmes de distinction et de priorité des sources	137
<i>W. Sundermann</i> , Die mittelpersischen und parthischen Turfantexte als Quellen zur Geschichte des vorislamischen Zentralasien	143
<i>J. Harmatta</i> , Sogdian Sources for the History of Pre-Islamic Central Asia ..	153
<i>R. E. Emmerick</i> , The Historical Importance of the Khotanese Manuscripts ..	167

V. OLD INDIAN SOURCES

<i>B. N. Puri</i> , Central Asia and its Peoples' Role in Ancient Indian History	181
--	-----

VI. ARAMAIC SOURCES

<i>H. Humbach</i> , Buddhistische Moral in aramäo-iranischem und griechischem Gewande	189
---	-----

VII. SYRIAN SOURCES

<i>G. Wiessner</i> , Bemerkungen zu Neu-Editionen orient-christlicher Geschichtswerke	199
---	-----

VIII. ARABIC SOURCES

<i>R. N. Frye</i> , Islamic Sources for the Pre-Islamic History of Central Asia ...	221
<i>M. Grignaschi</i> , Quelques remarques à propos des sources historiques arabes ...	231
<i>M. Maróth</i> , Die arabische geographische Literatur als Quelle zur Kenntnis Zentralasiens	249

IX. CHINESE SOURCES

<i>P. Daffina</i> , The Italian Project on the Chinese Sources of the History and the Historical Geography of Central Asia	259
<i>H. Wada</i> , Zur Geschichte Zentralasiens in der chinesischen Historiographie	261
<i>I. Ecsedy</i> , A Problem of Interpretation of the Early Chinese Sources on Barbarians	271

X. TIBETAN SOURCES

<i>G. Uray</i> , The Old Tibetan Sources of the History of Central Asia up to 751 A. D.: a Survey	275
--	-----

XI. NUMISMATIC SOURCES

<i>D. W. MacDowall</i> , The Monetary Systems and Currency of Central Asia	307
<i>A. D. H. Bivar</i> , The Absolute Chronology of the Kushano-Sasanian Governors in Central Asia	317

XII. ARCHAEOLOGICAL SOURCES

<i>B. A. Litvinsky</i> , Significance of the Archaeological Sources for the Study of the History and Culture of Central Asia	335
---	-----

VOL. II

<i>R. Ghirshman</i> : Les daivadāna	7
<i>J. Harmatta</i> : Darius' Expedition against the Sakā tigraxaudā	19
<i>R. Schmitt</i> : The Medo-Persian Names of Herodotus in the Light of the New Evidence from Persepolis	29
<i>J. Kellens</i> : L'Avesta comme source historique: la liste des kayanides	41
<i>I. Borzák</i> : Semiramis in Zentralasien	55
<i>J. Wolski</i> : L'origine de la relation d'Arrien sur la paire des frères Arsacides, Arsace et Tiridate	67
<i>J. Harmatta</i> : The Archaeological Evidence for the Date of the Sogdian «Ancient Letters»	75
<i>B. N. Mukherjee</i> : Kharoshthi Documents of Shan-shan and the Kushāna Empire	91
<i>W. Sundermann</i> : Ein Bruchstück einer soghdischen Kirchengeschichte aus Zentral- asien?	99
<i>Ph. Gignoux</i> : Problèmes d'interprétation historique et philologique de titres et noms propres sasanides	107
<i>S. Szádeczky-Kardoss</i> : Bemerkungen zur Geschichte (Chronologie und Topographie) der sassanidisch-byzantinischen Kriege	113
<i>Bo Utas</i> : Non-religious Book Pahlavi Literature as a Source on the History of Central Asia	119
<i>A. Mohay</i> : Priskos' Fragment über die Wanderungen der Steppenvölker	129
<i>M. Maróth</i> : Sīstān nach den arabischen geographischen Quellen	145
<i>I. Ecsedy</i> : Early Persian Envoys in the Chinese Courts (5 th —6 th centuries A. D.)	153

VOL. III

<i>P. Daffinà</i> : On Kaspapyros and the So-Called 'Shore of the Scythians'	1
<i>H. W. Haussig</i> : Die ältesten Nachrichten der griechischen und lateinischen Quellen über die Routen der Seidenstraße nach Zentral- und Ostasien	9
<i>B. A. Litvinskiy</i> — <i>I. R. Pichikyan</i> : Monuments of Art from the Sanctuary of Oxus (Northern Bactria)	25
<i>I. Borzák</i> : Zentralasiatische Elemente in dem Alexanderroman	85
<i>B. Staviskiy</i> : Kara Tepe in Old Termez. A Buddhist Religious Centre of the Kushan Period on the Bank of the Oxus	95
<i>J. Wolski</i> : Les sources de l'époque hellénistique et parthe d'Iran. Difficultés de leur interprétation et problèmes de leur évaluation	137

<i>E. A. Davidovich</i> : The First Hoard of Tetradrachmas of the Kušāna 'Heraios'.....	147
<i>I. Gershevitch</i> : The Colophon of the NOKONZOK Inscription.....	179
<i>J. Harmatta</i> : Kidara and the Kidarite Huns in Kaśmīr.....	185
<i>Ph. Gignoux</i> : Titres et fonctions religieuses sasanides d'après les sources syriaques hagiographiques	191
<i>A. D. H. Bivar</i> : Questions of Interpretation in the Inscriptions of the Sasanian Seals	205
<i>K. Czeglédy</i> : Zur Geschichte der Hephthaliten	213
<i>M. Grignaschi</i> : La chute de l'Empire Hephthalite dans les sources byzantines et perses et le problème des Avar	219
<i>I. Ecsedy</i> : Western Turks in Northern China in the Middle of the 7th Century.....	249
<i>Bo Utas</i> : The Pahlavi Treatise <i>Avdēh u sahikēh i Sakistān</i> or "Wonders and Magnificence of Sistan"	259
<i>M. Maróth</i> : Die Xalağ in den arabischen Quellen	269
<i>I. Gershevitch</i> : The Bactrian Fragment in Manichean Script.....	273
<i>I. Gershevitch</i> : Beauty as the Living Soul in Iranian Manicheism.....	281
<i>W. Sundermann</i> : Probleme der Interpretation manichäisch-soghdischer Briefe....	289
<i>M. Maróth</i> : Ptolemaic Elements and Geographical Actuality in al-Ḥuwārizmī's Description of Central Asia	317

VOL. IV

<i>J. Wolski</i> : Alexandre le Grand et l'Iran	1
<i>J. Wolski</i> : Le titre de "roi des rois" dans l'idéologie monarchique des Arsacides	11
<i>M. L. Chaumont</i> : A propos des premières interventions parthes en Arménie et des circonstances de l'avènement de Tigrane le Grand	19
<i>J. Harmatta</i> : 'King Kabneškir Son of King Kabneškir'	33
<i>I. Borzák</i> : Zu Tacitus' hellenistisch-orientalischen Beziehungen	47
<i>I. Borzák</i> : Vom zentralasiatischen xvarənah zur Attilas Bestattung	55
<i>Ph. Gignoux</i> : Pour une évaluation de la contribution des sources arméniennes à l'histoire sassanide	63
<i>Ph. Gignoux</i> : L'apocalyptique iranienne est-elle vraiment la source d'autres Apocalypses?	77
<i>J. Harmatta</i> : Chionitae, Euseni, Gelani	89
<i>A. Mohay</i> : Mihirakula—Gollas	99
<i>R. Schmitt</i> : Iranische Sprachen im vorislamischen Afghanistan	111
<i>I. Ecsedy</i> : Chinese-Turk Political Connection and Conflict in 615 A.D.	123
<i>M. Maróth</i> : Die politische Geographie Afghanistans im 7.—8. Jahrhundert	133
<i>J. Harmatta—M. Maróth</i> : Zur Geschichte der arabisch—türkischen Beziehungen am Anfang des 8. Jahrhunderts	139
<i>B. Brentjes</i> : Daniel Gottlieb Messerschmidt — ein Absolvent der Hallischen Universität und ein Entdecker Sibiriens (1720—1727)	145

- N. A. Dulina دیلماسی عثمانی وعدم تعهد میان ترک و یونان در ۱۸۴۰
 صاحبقران و مهدی در دوره سلیمان سلطان عثمانی
 B. Flemming محملی درباره جغرافیای سرزمینهای شمال مدیترانه و کنار دریای سیاه
 به زبان فارسی از دوره تیموری
 P. Golden تختیش و تیمور
 A. P. Grigar'ev متنی جغرافیایی و تاریخی از دفاتر عثمانی
 T. Halasi- kun منبعی ترکی درباره هورس، درهنگری در آخر قرن شانزدهم
 A. Horvath اجنبیها در تشکیلات نظامی عثمانی در قرون شانزدهم
 J. Kaldy- Nagy کتیبه‌ای به خط هرونیه از کنار دانوب
 I. Vasary یرلیغ ابراهیم و صاحب گرای
 I. Vasary مبدأ قانون بنی چری
 I. Petrosian سندی تاریخی به خط اویرات
 A. G. Sazykin منبع تازه‌یاب عبری درباره تاریخ یهودیهای هنگری در قرون وسطی
 A. Scheiber سندی ارمنی - فیجالی از سال ۱۶۴۰
 E. Schatz وضع حشم داری و زنبورداری در گرجستان سال ۱۵۹۵
 M. Svanidze دو دفتر تحریر از عهد سلطان مراد سوم
 E. Vass جامعه ارمنی در فیلی پوپولسی
 B. L. Zekiyani

دوفرهنگ فارسی - از انتشارات بریل

دانند

- ۱ -

DICTIONNAIRE PERSAN - FRANÇAIS

Par Gilbert Lazard avec l'assistance de Mehdi Ghavam- Nezad.

Leiden. E.J. Brill. 1990. 482 p.

مقدمه کوتاه ژیلبر لازار گویای هدف و روش و نظمی است که در تألیف این اثر ارزشمند به کار گرفته شده است. این فرهنگ لغتنامه واژه‌هایی است که روزمره در زبان فارسی تداول دارد. کسانی که می‌خواهند بدانند کلمه‌ای فارسی را به فرانسه چه می‌گویند بهترین مرجع است. لازار زبانشناس است و در زبان فارسی و گویشهای آن ژرف نگری علمی بر اساس متون کهن فارسی و استمرار دانشی در زبان جاری از راه خواندن جراید و مجلات و مکالمه دارد و به تمام جوانب دستوری و آوایی و فقه‌اللغه‌ای آن آشنایی کامل دارد و سخنش از صحت عاری نیست. لازار کوشیده است به مراجعه کننده پیش از دو سه مترادف برای هر یک کلمه عرضه نکند تا مراجعه کننده گیج و سردرگم نشود و به آسانی توانا باشد که کلمه خوب مورد نظر و مفهوم سخنش را اختیار کند. مثلاً برای شترگاو پلنگ کلمه *Mélange* را آورده. البته معادلی است که تمام مفهوم را دربر نمی‌گیرد. شتر گاو پلنگ مخلوطی است بی تناسب. درحالی که گاهی اجزا مخلوط مسکن است به یکدیگر تعانس داشته باشد. ولی حق با اوست ازین روی که مراجعه کننده را از دودلی دور کند و معنایی را که نزدیک به واژه است به او بدهد.

تشریح معادل تراشه دانسته شده و معانی تراشه *émonde, éclat, copeau, rongure* نوشته شده است. ضمناً تشریح در گویشهای مرکزی ایران به معنی خیابان باریکی است که در چهار طرف باغ ایجاد می‌کنند.

طراز که مساوی تراز گفته شده اگر با «ط» باشد به معنی ردیف بالا و طبقه‌ای است مانند فتهای طراز اول که در زمان قانون اساسی پیشین ایران ذکر می‌شد و هیچگاه درین موارد «ترازه» استعمال نمی‌شود. ضمناً «طراز» معنی طریح (تربیع) هم دارد.

ENGLISH - PERSIAN DICTIONARY OF LEGAL AND
COMMERCIAL TERMS.

فرهنگ اصطلاحات حقوقی و بازرگانی انگلیسی به فارسی.

By K. Fahim, J. Halibion and F. Vittor. Leiden. E.J. Brill. 1989. 81 p.

این فرهنگ به مناسبت دعای حقوقی و بازرگانی که در دادگاه بین‌المللی لاهه پیش آمد (میان ایران و امریکا) تدوین و چاپ شده است.

انتشارات تازه بریل

Kraemer, J. L.

Humanism in the Renaissance of Islam. The Cultural Revival During the Buide Age. Leiden. 1992. 364 p.

Musche, Brigitte

Vorderasiatischer Schmuck von den Anfängen bis zur Zeit der Achaemeniden. Leiden. 1992. IXX, 306 p.

Vogeslang, W. J.

The Rise and Organisation of the Achaemenid Empire. The Eastern Iranian Evidence. Leiden. 1992, XII, 246 p.

Wallinga, H. T.

Ships and Sea- Power before the Great Persian War. Leiden, 1992. 248 p.

اگرنامه

از شیخ ابوالفضل علامی - به تصحیح مولوی آغا احمد علی و
مولوی عبدالرحیم. از طرف آشیانیک سویتی. تجدید چاپ. دهلی.
کتاب پبلشنگ هاوس. ۱۹۷۷. جلد اول. ۳۷۰+۴۷ ص.

هندوستان

تجدید چاپ لوحی است از روی چاپ اول (۱۸۷۷) توسط Kitab Publishing House (دهلی).

نمونه‌های حافظ

بر اساس مجموعه لطایف و سفینه ظرایف از سیف جام هروی همعصر حافظ.
به اهتمام نذیراحمد. دهلی نو. خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران. ۱۹۹۱.
وزیری. ۲۰۰ ص.

این کتاب حکایت از کوشش تازه‌ای دارد از دکتر نذیراحمد در معرفی شعر حافظ براساس نسخه‌ای قدیم.
نذیراحمد نسخه خطی «مجموعه لطایف و سفینه ظرایف» گردآوری سیف جام هروی را (که از سال ۸۰۴ به بعد به

ترتیب آن نسخه پرداخته بوده) در هندوستان به دست آورده و با ضبطهای معتبر دیگر مقابله کرده است. ۱۲۷ غزل و قطعه درین چاپ آمده است.

انتخاب نثر معاصر فارسی

توسیع دکتر محمداسلم خان و دکتر شریف حسین قاسمی، دهلی، بخش فارسی
دانشگاه دهلی، ۱۹۹۱، رقمی، ۲۲۸ ص.

چهل و یک مقاله و نوشته ادبی است از دکتر خانلری - دکتر یارشاطر - دکتر شادمان - دکتر یوسفی - علی دشتی - اقبال آشتیانی - دکتر زرین کوب - دکتر صنایع - مجتبی مینوی - سعید نفیسی - دکتر صورتگر - محمد حمجازی - جمالزاده - صادق چوبک - شین پرتو - اعتصام الملک - آل احمد - صمد بهرنگی - هدایت - غلامحسین ساعدی.

THE SHAH JAHAN NAMA OF 'INAYAT KHAN

An abridged History of the Mughal Emperor Shah Jahan,
compiled by His Royal Librarian. Edited and completed by W.E.
Begley and Z. A. Desai. Delhi, Oxford University Press. 1990.

شاه جهان نامه نگارش عنایت خان داروغه کتابخانه شاه جهان گورکانی است و تلخیص سه مجلد پادشاهنامه‌ای است که در وقایع سلطنت آن پادشاه نوشته شده بود. بعدها این تلخیص توسط A. F. Fuller به انگلیسی ترجمه شده است (فولر در سال ۱۸۶۷ درگذشت). نسخه این ترجمه در کتابخانه موزه بریتانیا محفوظ مانده است و اینک و بگلی استاد تاریخ هنر هند و ممالک اسلامی و ض. دیبای مدیر سابق قسمت کتیبه‌های مؤسسه باستانشناسی هند آن را با الحاق چند مجلس تصویر مرتبط به چاپ رسانیده‌اند و فهرست منظم گویای خوبی برای آن تهیه کرده‌اند.

SUFISM IN INDIA

By S. A. H. Abidi. Delhi, Wishwa Prakashan, 1992. 157 p.

مجموعه‌ای است از نه مقاله با عناوین: اسلام به هنگام آغاز شدن - بلخ مرکز مهم تصوف - منصور حلاج - سهم صوفیه در زبان و ادبیات فارسی - تأثیر حافظ بر جریان فکری «برهمنو سنج» که مؤسس آن راجا رام مهان ری نام داشت - تصوف هندی و صوفیه مسلمان در هندوستان - مهمتی پرن نات از صوفیه مهم قرن هفدهم میلادی - آثار فلسفه هند و در شعر فارسی - تلافی صوفیه و یوگانیها.

دکتر امیرحسن عابدی استاد زبان فارسی و رئیس پیشین شعبه آن زبان در دانشگاه دهلی از ایرانشناسان بنام هند و از دوستداران ادبیات فارسی است و چند ده کتاب درین زمینه ازو در دست است.

چند کتاب و نشریه از هند

آقای س. م. رازالله انصاری از محققان نامور هندوستان در رشته تاریخ پزشکی و علوم که برای شرکت در کنگره تاریخ پزشکی به تهران آمده بود چند نشریه به تحفه سفر آورد و مجله آینده را از پژوهشهای تازه در هندوستان آگاه کرد.

دکتر انصاری عضو انجمن تاریخ پزشکی و علوم وابسته به جامعه همدرد (دهلی) است و نیز عضو گروه روانی دانشگاه اسلامی علیگره. همچنین از اعضای چهارگانه هیأت تحریری مجله مذکور در ذیل است:

Studies in History of Medicine and Science

این مجله از مجله‌هایی است که بسیاری از مقاله‌های آن همیشه مرتبط با تاریخ پزشکی ممالک اسلامی و مخصوصاً نوشته‌های علمی و طبی در زبان فارسی است. از این مجله تاکنون یازده مجلد نشر شده است. آخرین دفتر آن که جلدهای دهم و یازدهم (سال ۱۹۸۶-۱۹۸۷) است شش مقاله در زمینه تاریخ پزشکی و سه مقاله در زمینه تاریخ

علوم دربردارد. مقاله‌های پزشکی عبارت است از معرفی طب فیروزشاهی در علم معالجه پرندگان تألیف شاهقلی، همراه متن فارسی آن رساله (تصحیح س. ظل الرحمن) - شرقشناسان و پزشکی اسلامی (از حکیم محمد سعید) - جراحی در نوشته‌های عربی مربوط به پزشکی (از فرید سامی حداد) - اسباب ضروریه (از الطاف احمد عزمی) - پزشکان و علوم پزشکی در آسیای میانه در قرون پانزدهم و شانزدهم میلادی - طب یونانی به عربی در روزگار سلسله قطب شاهی (از حکیم عبدالباری).

مقاله‌های مربوط به تاریخ علوم عبارت است از: رشیدالدین فضل‌الله همدانی مورخ و عالم مشهور (از نذیراحمد) - ابزارهای اسطرلاب در دوره سلاطین دهلی و مغولی هند (از یوکیو اهاشی) - درباره بعضی از زیجهای خاور نزدیک و میان (از عبدالله زاده - ترجمه از روسی).

در شماره ۳ و ۴ سال نهم (۱۹۸۵) این مقالات دیده می‌شود: ابن نفیس و کتاب موجزالقانون (از اسین کهیا) - نسخه تازه‌ای از طب‌النبی تألیف سیوطی (از حکیم الطاف احمد عزمی) - ریاض عالمگیری (نسخه طبعی) (از حکیم ایوب علی) - مطالعه درباره تذکره شریفی (از حکیم محمود اشرف) - قرابادین (از جاوید اشرف) - مرآت الحساب (از حنیفه مظفروا) - قانون ناصری به فارسی در اسطرلاب (از م. ن. ماتور) - ترجمه فارسی Brhatsamhita نوشته «ورهمیهر» (از فرخ علی جلالی و رازالله انصاری) - رساله نبیذ به عربی از قسطا بن لوقا (توسط حکیم س. ظل الرحمن). آقای دکتر انصاری مقاله مفیدی هم در معرفی مجلد تألیفات پزشکی نگارش فؤاد سرگین نوشته است که در سال هفتم مجله مذکور به چاپ رسیده است.

از نوشته‌های دیگر مربوط به تاریخ پزشکی که به انگلیسی در هند چاپ شده و آقای دکتر انصاری نسخه‌ای از آن را ازراه لطف آورده است و باید ذکرش گفته شود رساله‌ای است از حکیم عبدالحمید تحت عنوان: Exchanges Between India and Central Asia in the Field of Medicine. (Delhi, 1986). 60 p. درین رساله مفید سرگذشت چهل پنجاه پزشک مشهور که در بلاد هندوستان طبابت می‌کردند جمع آوری شده است. حکیم عبدالحمید برادر بزرگ حکیم محمد سعیدست. این دو برادر تأسیسات مهمی در هندوستان و پاکستان به نام همدرد ایجاد کرده‌اند و شهرت جهانی یافته است.

میرزا محمد خان قزوینی و تحقیق و بررسی در آثار او

نام کتاب دیگری است که آقای دکتر انصاری با خویش آورده بود و آن تألیف دکتر شوکت نهال انصاری همر خودشان است. کتاب با مقدمه نذیراحمد جزو انتشارات شعبه فارسی جامعه ملیه اسلامی (دهلی نو) به چاپ رسیده است. گزارشی است درباره کوششهای تحقیقاتی محمد قزوینی. سراسر رساله (دویست صفحه) به زبان فارسی است.

* * *

دیگر کتابهای رسیده دیگر

FLORIDA INTRENATIONA UNIVERSITY PRESS (Miami)

□ Espostio, J. L. -The Iranian Revolution. Its Global Impact. 1990. 346 p.

مقالات از نویسندگان مختلف است اعم از ایرانی (روح‌الله رضائی، فرهنگ رجائی، شاهرخ اخوی) و خارجی.

INDIANA UNIVERSITY PRESS (Bloomington)

□ Hunter, Sh. T. -Iran and the World. Continuty in a Revolution Decade. 1990. 254 p.

□ Ramazani, R. K. (ed.)- Iran's Revolution. The Search for Consensus. 1990. 148 p.

حاوی هفت مقاله است از چند محقق مربوط به تاریخ معاصر ایران از جمله آنتونی پارسونز سفیر انگلیس در

ایران.

CORNELL UNIVERSITY PRESS (London)

Amanat, A. - Resurrection and Renewal. A Making of the Babi Movement in Iran, 1844 - 1860. 1989. 461 p.

STATE UNIVERSITY OF NEW YORK PRESS (Albany)

Amir Arjomand, Said - From Nationalism to Revolutionary Islam. Foreword by E. Gellner 1984. 256 p.

مجموعه ده مقاله است از جمله از سعید امیر ارجمند، ریچارد کوتام، فرهاد کاظمی و دیگران.

UNIVERSITY OF TEXAS PRESS (Austin)

Olron, Robert - The Emergence of Kurdish Nationalism and the Sheikh Said. Rebellion, 1880- 1925. 1989. 19+229 p.

UNIVERSITY OF UTAH PRESS (Salt Lake City)

- Behnam, M.R. - Cultural Foundations of Iranian Politics. 1986. 188 p.
 Cannon, Byron - Politics of Law and the Courts in Nineteenth Century Egypt. 1988. 329 p.
 Najmabadi, A. - Land Reform and Social Change in Iran. 1987. 246 p.
 Swagman, Ch. F. - Development and Change in Highland Yemen. 1988. 200 p.

سیصد سال کتابفروشی

HET OOSTERS ANTIQUARIUM

(Formerly of E.J. Brill)

مؤسسه بریل در شهر لیدن (هلند) یکی از قدیمی ترین مؤسسات کتابفروشی و نشر کتاب در زمینه کتابهای شرقشناسی است. شهرتش عالمگیر است و از سال ۱۶۸۳ (قرن هفدهم) به این کار پرداخته است، یعنی سیصد سال. از کارهای عمده و اساسی این مؤسسه سالهای دراز خرید و فروش کتابهای دست دوم و قدیمی بود و هرچند یکبار فهرستی از همین کتابهایی منتشر می کرد و با اینکه کتابها را به بهای گران می فروخت زود هم آنچه داشت فروخته می شد، زیرا آداب کار را خوب می دانند. اخیراً در فهرستی که با نام دیگری (Het Oosters Antiquarium) برایمان رسید معلوم شد که قسمت کتابفروشی دست دوم و قدیمی مؤسسه بریل واگذار شده و تغییر نام داده و R. Smitskamp که سالهای دراز در آن مؤسسه، آن قسمت را اداره می کرده است اکنون مستقلاً این کار را در عهده دارد. برای علاقه مندان نام و نشانی جدید را به چاپ می رسانیم.

HET OOSTERS ANTIQUARIUM

R. Smitskamp
Nieuwe Rijn 2
2312 JB Leiden
The Netherlands